

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า แนวคิด แนวปฏิบัติ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 1 โดยนำเสนอตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำชุมชนและภาวะผู้นำ
6. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457
7. ข้อมูลเทศบาลตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดการวิจัย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี 5 ทฤษฎี ซึ่ง อคิน รพีพัฒน์ ได้สรุปไว้ ดังนี้ (ยูพาพร รูปงาม. 2545 : 7-9)

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

มาสโลว์ (Maslow) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้พูดหรือการเขียนเพื่อบุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของมาสโลว์ ที่เรียกว่าลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้ (อคิน รพีพัฒน์. 2527 : 7-8)

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-Esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า การเกลี้ยกล่อม คือ การพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานที่ดี

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่างๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเรา โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม. 2545 : 8)

จากทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า คนเรามีความต้องการทางกายและใจ ถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้ดี

3. ทฤษฎีสร้างความรู้รักชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้รักชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศ หรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อท้องถิ่น (ยูพาพร รูปงาม. 2545 : 8)

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า คนเราต้องรู้จักอุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวมโดยเน้นผลประโยชน์ของส่วนรวม และจงรักภักดีต่อชาติ และรักท้องถิ่นของตนเอง ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้รักภักดี

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าหมายโดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงาน สร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยูพาพร รูปงาม. 2545 : 8)

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานแบบมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยั่งยืนเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือนั้นยังมีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคนถ้าทำงาน

ตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์ (ยูพาพร รูปงาม. 2545 : 8-9)

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารที่ดีต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมในการร่วมมือเพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย และความร่วมมือต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจไม่มีใครบังคับ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. ความหมายของการเมือง

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการเมืองไว้ ดังนี้

เชาวนวิศ เสนพงศ์ (2547 : 15) ได้ให้ความหมายของการเมืองว่า คือ หัวใจของการปกครองประเทศ และประชาชนก็เป็นหัวใจของการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดทิศทางการปฏิรูปการเมืองไว้แล้ว แต่จะบังเกิดความสำเร็จหรือไม่เพียงใด มิได้ขึ้นกับการแก้ไขในส่วนตัวบทกฎหมายหรือตัวสถาบันทางการเมืองแต่เพียงผู้เดียว หากขึ้นกับบทบาท พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเพื่อให้การเมืองเป็นการเมืองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน โดยแท้จริง และเพื่อให้เกิดสภาพชีวิต มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง สังคมที่สันติสุข ยุติธรรม อันเป็นจุดหมายสูงสุดของการเมืองการปกครองในทุกประเทศ

ชัยอนันต์ สมุทวนิช (2532 : 5-6) กล่าวว่า ในปัจจุบันมีผู้ให้ความหมาย “การเมือง” แตกต่างกันไป 2 แนวทาง คือ

แนวทางแรก เห็นว่า การเมืองเป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่มีลักษณะ

เฉพาะเจาะจงและมีขอบเขตจำกัด แนวทางนี้จัดว่าเป็นการเมืองในมุมแคบและมักจะเชื่อมโยงกิจกรรมที่เรียกว่าการเมืองกับสถาบันการเมือง เช่น กลุ่มอิทธิพลพรรคการเมือง รัฐสภา คณะรัฐบาล ระบบราชการ คณะทหาร การเลือกตั้ง ขบวนการปฏิวัติ เป็นต้น ดังนั้น กิจกรรมที่เป็นการเมืองจึง ได้แก่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยสถาบันเหล่านี้เป็นสำคัญ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ที่นิยมการศึกษาการเมืองตามแนวทางนี้จะเน้นไปที่แหล่งที่มีกิจกรรมทางการเมืองเกิดขึ้น

แนวทางที่สอง ไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า การเมืองเป็นกิจกรรมที่มีขอบเขตจำกัดและมีลักษณะเฉพาะ แต่เห็นว่าการเมืองเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั่วไปและมีอยู่อย่างกว้างขวาง แนวทางนี้เห็นว่า การเมืองเป็นอันตรกิริยาสังคม (Interaction) ดังนั้น จึงมีขอบเขตอย่างกว้างไกล นอกจากการเมืองจะมีอยู่ในสถาบันทางการเมืองแล้ว อันตรกิริยาสังคมภายในครอบครัว ชุมชนขนาดเล็ก สโมสร โรงงาน เหล่านี้ก็มีลักษณะที่เรียกว่า กิจกรรมทางการเมืองได้ ดังนั้นแนวทางนี้จึงเน้นไปที่กระบวนการ (Process) ของกิจกรรมว่ามีลักษณะเป็นกระบวนการทางการเมือง โดยไม่คำนึงถึงแหล่งที่กิจกรรมนั้นเกิดขึ้นว่าจะเป็นการเมืองหรือองค์กรที่มีลักษณะเป็นสถาบันหรือองค์กรทางการเมืองหรือไม่

ดำรง ลัทธิตพิพัฒน์ (2508 : 120 ; อ้างถึงใน ไชยพร ตันต์จิตานนท์. 2536 : 27) ได้ให้ความหมายของการเมืองว่า การเมืองย่อมมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งที่มีมนุษย์รวมกันอยู่เป็นหน่วยการปกครอง ซึ่งอาจกล่าวเป็นหลักเบื้องต้นได้ว่า “ที่ใดมีการปกครองที่นั่นย่อมมีการเมือง”

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การเมือง หมายถึง การเข้าร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการบริหารต่างๆ ขององค์กรหรือสถาบันทางการเมือง

2. ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน ดังนี้ แมคคอสลีย์ (McClosky. 1968 : 252 ; อ้างถึงใน ไชยพร ตันต์จิตานนท์. 2536 :

23) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำโดยการสมัครใจ ซึ่งสมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคม ได้มีส่วนร่วมกระทำร่วมกันในอันที่จะเลือกผู้นำของตน และการกำหนดนโยบายทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น ส่วนบุคคลที่มีลักษณะตรงข้ามคือ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่แยแสต่อกิจกรรมการเมือง เรียกว่า “ความเฉยเมยทางการเมือง” (Apathy)

ฮันติงตัน และ โดมิงเกซ (Huntington and Dominguez. 1975 : 33 ; อ้างถึงใน ไชยพร ตันต์จิตานนท์. 2536 : 23-24) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมทั้งการเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อ โน้มน้าวหรือกดดัน การประท้วงและการใช้กำลังรุนแรง

ไนและเวอร์บา (Nie and Verba. 1975 : 2-3 ; อ้างถึงใน ไชยพร ดัชนีจิตานนท์. 2536 : 24) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนว่า จะต้องเป็นกิจกรรมของ ประชาชนเฉพาะบุคคล เป็นเรื่องของการกระทำกิจกรรมทางการเมืองตามสิทธิที่กฎหมาย กำหนด โดยเฉพาะสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือก่อตั้งพรรค การเมือง หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเมืองกลุ่มอื่นๆ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิเกี่ยวกับการ พูด การชุมนุมและการพิมพ์อย่างอิสระ และเป็นกิจกรรมที่มุ่งหมายเพื่ออิทธิพลต่อรัฐบาล ทั้งในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือการเลือกกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งเป็นการ เข้ามามีส่วนร่วมต่อการปกครอง โดยการกระทำกิจกรรม

ไวเนอร์ (Weiner. 1971 : 161-164 ; อ้างถึงใน ไชยพร ดัชนีจิตานนท์. 2536 : 24-25) ได้สำรวจและรวบรวมความหมายที่นักรัฐศาสตร์หลายคน ได้ให้ไว้ โดยแบ่งเป็น 10 ความหมาย ดังนี้

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศเพื่อให้ สนองตอบต่อความต้องการ
2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบหรือใช้อิทธิพล (Influence) ต่อการ ดำเนินงานของรัฐ
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการ รับรองว่าถูกต้อง (Legitimate)
4. การมีตัวแทน (Representation) เพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง
5. การละวางหรือแยกตนเองออกจากการเมือง (Alienation) เนื่องจากเห็นว่า แม้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาหรือเมิน เหยยทางการเมือง (Apathy) ที่เป็นการขาดความสนใจทางการเมืองโดยสิ้นเชิง และไม่กระทำการ ใดๆ ทางการเมืองเลย
6. ความกระตือรือร้น (Active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมืองหรือเป็น ผู้ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง (Activists)
7. การกระทำที่ “ต่อเนื่องคงที่” (Persistence Continuum) ซึ่งอาจเป็นการ กระทำที่มีความเป็นสถาบัน (Institutionalized) และมีการจัดตั้งหรืออาจเป็นการกระทำที่มี ความเป็นสถาบัน (Institutionalized) และมีการจัดตั้งหรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่าง ทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล

8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองหรือมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (Public Policies) หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานราชการ (Bureaucratic Actions)

9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทำต่อการเมืองระดับชาติ (National Politics)

10. การกระทำที่มีลักษณะเป็น “การกระทำทางการเมือง” (A Political Act) จากความหมายทั้ง 10 ประการดังกล่าว ไวนเนอร์ ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนว่าหมายถึง “การปฏิบัติการโดยสมัครใจใดๆ (Any Voluntary Actions) ที่ไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ และมีการจัดองค์การหรือ ไม่มีจะเกิดขึ้นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่างๆ ทั้งในท้องถิ่นและระดับชาติ”

มิลเบรท และ โกเอล (Milbrath and Goel. 1997 : 2 ; อ้างถึงใน ไชยพร ดันต์จิตานนท์. 2536 : 25) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันหรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาลและการเมืองซึ่ง ไม่เพียงแต่รวบรวมบทบาทอันแข็งขันในการสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมเป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลก็จะแสดงออกโดยการปรับพฤติกรรมตนเองตามคำสั่ง หรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยจะพยายามต่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น การเดินประท้วง การก่อจลาจล และทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียบายีเกนต์ทหาร เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาคประชาชนมีโอกาสดแสดงความคิดเห็นในเวทีสาธารณะด้วยรูปแบบต่างๆ การได้รับความเคารพในสิทธิชุมชน โดยไม่ได้ใช้อำนาจกำหนดนโยบายสาธารณะ แต่มีหลักการมาภิบาลในการบริหารบ้านเมืองและท้องถิ่น เป็นเรื่องราวที่องค์กรทุกแห่งต้องร่วมกับภาคประชาชนสร้างสรรค์ขึ้นมา

กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

บุญเรือง บูรณศักดิ์ (2529 : 56 : อ้างถึงใน โกมินทร์ กุลเวชกิจ. 2549 : 34) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ของกิจกรรมทางการเมืองหลายอย่างรวมกันอยู่ ลักษณะของกิจกรรมหรือรูปแบบต่างๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคมอาจเน้น หรือให้ความสำคัญแตกต่างกันไปในแต่ละ ระบบการเมือง โดยทั่วไปแล้วลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสมัครใจ กล่าวคือ ประชาชนมีส่วนร่วมโดยมีความต้องการอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพราะเห็นว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของตนที่จะไปมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปของสังคมของตน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเกิดจากการปลุกกระดมจากนักการเมืองหรือบุคคลอื่นในสังคม ทั้งนี้รวมถึงประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม เนื่องมาจากถูกบุคคลอื่นๆ ร้องขอ ชักจูง ชูเชิญ ให้คำตอบแทนหรือใช้วิธีการอื่นๆ ด้วย

รูดเวิร์ค รัสก์และโรเฮดส์ (Robinson, Rusk and Head. 1968 : 424 ; อ้างถึงใน โกมินทร์ กุลเวชกิจ. 2549 : 34) ได้จำแนกกิจกรรมทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกสถานิติบัญญัติและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลออกเป็นประเภทต่างๆ คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกของกลุ่มอิทธิพล การติดต่อกับสมาชิกกับสมาชิกสถานิติบัญญัติ การเข้าร่วมกิจกรรมของพรรคการเมืองและการสนทนาทางการเมือง

ไน และ เวอร์บา (Nie and Verba. 1975 : 9 – 12 ; อ้างถึงใน โกมินทร์ กุลเวชกิจ. 2549 : 35) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมทางการเมืองที่กว้างและชัดเจนขึ้น และได้แบ่งกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การลงคะแนนเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอยู่สม่ำเสมอในระบอบประชาธิปไตยและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำมาก เนื่องจากเป็นสิ่งแสดงถึงความนิยมสนับสนุนของประชาชนหรือแรงกดดันเพื่อให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตน เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนต่อไป อย่างไรก็ตามการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต้องการริเริ่มหรือแรงจูงใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

2. การรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเท่ากับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มอิทธิพลต่อผู้นำได้โดยการกำหนดคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งไว้ก่อน ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งกันได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความริเริ่มมาก่อนการลงคะแนนเสียง นอกจากนั้นยัง

เป็นวิธีที่สามารถสื่อข่าวสารหรือบ่งบอกเกี่ยวกับความชื่นชอบของประชาชนได้มากกว่า เพราะประชาชนที่ร่วมรณรงค์หาเสียงจะสามารถมีความสัมพันธ์ติดต่อกับผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงนี้ ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงการทำงานแข่งขัน เพื่อพรรคการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การบริจาคเงินให้พรรคการเมือง และการเป็นสมาชิกชุมชนทางการเมือง

3. การติดต่อขั้นต้นของประชาชน เป็นการติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลที่มีต่อรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาล โดยลำพังตนเอง และเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลาเป้าหมาย และเนื้อหาสาระในการเข้าร่วมของบุคคลได้เอง จึงสามารถคาดหวังในผลประโยชน์ได้มาก แต่ในด้านอิทธิพลที่มีต่อรัฐบาลนั้นมีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากการกระทำของคนจำนวนน้อย กิจกรรมดังกล่าวมักไม่มีความขัดแย้งโดยตรงกับบุคคลอื่นๆ และต้องการความคิดริเริ่มค่อนข้างมาก กิจกรรมในรูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นกับปัญหาเฉพาะหรือปัญหาส่วนรวม เพื่อร้องเรียนให้มีการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐ

4. การร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างขององค์กรหรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและสังคมเป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจกระทำร่วมในกิจกรรมภายในองค์กรที่เป็นทางการเมืองหรือไม่เป็นทางการเมืองก็ได้ การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในเวลาใดและจะเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมากเนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ต้องการความริเริ่มบ้าง

มิลบาร์ท และ โกลด์ (Mibrath and Goel. 1977 : 12-19) ได้ศึกษาผลงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและได้จัดแยกกิจกรรมหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 6 แบบ คือ

1. การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกจากกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นการแสดงออกของประชาชนถึงความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตน กล่าวคือ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีมากกว่าที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงของตนจะมีผลสำคัญทางการเมืองในการกลับกัน ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบกิจกรรมการเมืองอื่นๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนก็ได้

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign Workers) หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้ง และในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือแก่พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งการชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมืองการพยายามชักชวนประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ตนชอบ การมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวนี้ เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ มิถุนแบรท พบว่า ผู้เข้ามีส่วนร่วมของการเมืองในรูปแบบนี้น้อยมาก ในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวต้องมีความตื่นตัวและสนใจอย่างแท้จริง จัดเป็นพวกที่ขึ้นเวทีต่อสู้ทางการเมือง (Gladiators) ในขณะที่คนส่วนมากมักจะมิบทบาทเป็นเพียงผู้เฝ้าดู (Spectators) คอยตัดสินว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้คนที่ตนชอบ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) เป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของสังคมหรือร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการ ในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชน จึงนับเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูงและมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูง อย่างไรก็ตามผู้มีบทบาทในชุมชนนี้แตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงดังกล่าว

4. การติดต่อกับทางราชการ (Contacting Officials) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเท่านั้นเอง เช่น การติดต่อกับทางราชการ ในเรื่องภาษีโรงเรือน การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการทางสังคม เป็นต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวเกือบจะไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง

5. การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) ได้แก่ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือการก่อจลาจลในกรณีที่จำเป็นเพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้องการประท้วงอย่างแข็งขันและเป็นไปอย่างเปิดเผยต่อกรณีที่รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรมการให้ความเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วง เข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาลและการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเป็นสื่อสารทางการเมือง (Communicators) ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อเขาทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง หรือส่งคำคัดค้าน ไปให้เมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การเข้าร่วมอภิปรายทางการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่ การให้ความสนใจกับทางราชการและการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวมักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมากและมีความสนใจทางการเมืองมากด้วยผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการประท้วง

คัมมิงส์ และ ไวส์ (Cummings and Wise. 1971 : 13 – 17 ; อ้างถึงใน โกมินทร์ กุลเวชกิจ. 2549 : 34) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า ประชาชนสามารถกระทำได้ในลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ

1. การเลือกตั้ง (Election) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ โดยการสมัครรับเลือกตั้งและการใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง (Vote) เท่ากับเป็นหน้าที่แทนตนทางการเมือง ตลอดจนโอกาสที่ตนจะเสนอตัวเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองเสียเอง
2. การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง (Political Party) เป็นวิธีการที่จะทำให้ประชาชนผู้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ได้มีสิทธิ์มีเสียงอันสำคัญที่จะกำหนดนโยบายทางการเมืองร่วมกัน ตลอดจนดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายด้วยการควบคุมและตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกันมิใช่การเองเป็นเรื่องของบุคคลหนึ่งบุคคลใดและทำให้การเมืองเป็นของประชาชนทุกคน
3. การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ (Public Opinion) การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะนี้ เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นความต้องการการวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ หรือการพูดต่อสาธารณะก็ตาม ดังนั้น จึงเป็นวิธีการที่ประชาชนจะได้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองได้เป็นอย่างดี
4. การรวมกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) การรวมกลุ่มผลประโยชน์เป็นสิ่งสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก เพราะกลุ่มผลประโยชน์นี้จะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลหรือคนที่มีอาชีพหรือผลประโยชน์ร่วมกัน มาร่วมตัวกันกำหนดนโยบายและรักษาผลประโยชน์ของตนในรูปแบบต่างๆ เช่น การเสนอความคิดเห็น การติดต่อขอร้องต่อรัฐบาลให้ดำเนินการ ตลอดจนคัดค้านหรือแสดงการต่อรองในประเด็นสาธารณะ (Public Issue) ต่างๆ
5. การแสดงออกด้วยการกระทำ (Direct Action) การแสดงออกด้วยการกระทำนี้เท่ากับเป็นการบ่งชี้ถึงความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใดของประชาชนที่มีต่อประเด็นสาธารณะ

หรือประเด็นของการเมือง (Politic Issue) อาจจะเป็นการคัดค้านหรือการสนับสนุนการกระทำของรัฐบาลเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ และการกระทำนั้นๆ ก็อาจทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเดินขบวน (Sit-ins) การนั่งประท้วง และการเดิน (Marching) เป็นต้น

สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกิจกรรมต่างๆ จากการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 5 ประการ คือ การเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ การรวมกลุ่มผลประโยชน์ การแสดงออกด้วยการกระทำ

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

สมพันธ์ เตชะอธิกะ (2531 : 63) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมและการพึ่งพากันของชาวบ้านว่าจำเป็นต้องเข้าร่วมกระบวนการของการพัฒนาตั้งแต่เริ่มคิดแลกเปลี่ยนความคิดในโครงการต่างๆ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำและดำเนินการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นที่เน้นการพึ่งตนเองมากกว่าที่จะคิดพึ่งพาจากภายนอก

อดิน รพีพัฒน์ (2532 : 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาว่าประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุ ที่มาของปัญหา การเลือกวิถี และการวางแผนการในการแก้ไขปัญหา การดำเนินการตามแผน สุดท้าย คือ การประเมินผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดความสำคัญในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา สรุปได้ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมพัฒนาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์และสนองความต้องการมากยิ่งขึ้น
3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยการมีส่วนร่วม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ได้ประโยชน์ตลอดไป

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล (2545 : 41-2) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการมีส่วนร่วมของประชาชนและในภาคสังคมในการเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบมักจะเกิดขึ้นจากสาเหตุหลัก 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลของบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงร่วมใจกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนาการตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการตอบสนองต่อความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ของกลุ่ม โดยผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่มพร้อมทั้งเกิดความรู้สึกร่วมกันในการทำกิจกรรมของกลุ่มก่อให้เกิดความคิดกระทำการตอบสนองต่อความเห็นของคนส่วนใหญ่

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2545 : 243) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะการดำเนินการ ดังนี้

2.1 เป็นการทำงานที่มีคนหลายๆ คนมาทำงานช่วยเหลือกัน โดยแต่ละคนมีความเต็มใจและพร้อมที่จะมาร่วมกันทำงาน ไม่ใช่เป็นการมาร่วมกันโดยบังเอิญโดยไม่ตั้งใจ แต่เป็นการรวมกันอย่างจริงจังจึงจะทำการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปอย่างต่อเนื่อง

2.2 คนที่มามีส่วนร่วมจะต้องรู้และเข้าใจเป้าหมายของการมีส่วนร่วมกัน หรือบางครั้งอาจมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายเลยก็ได้ อันจะเป็นผลให้เกิดความผูกพันในเป้าหมายให้สำเร็จผลตามต้องการ

2.3 ระหว่างการมีส่วนร่วมกันทำงานจะต้องมีการติดต่อ พุดจาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่เสมอ การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้มีส่วนร่วมกันทำงานเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงาน จึงจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้นำหรือผู้ปกครองต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารในการอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายใต้การบริหารการปกครองของตน

2.4 เป็นการทำงานที่มีการแบ่งงานกันทำ การทำงานร่วมกันหลายๆ คน จำเป็นจะต้องมีการแบ่งงานกันทำตามลักษณะของงานทั้งนี้เพื่อให้งานแต่ละส่วนดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีการใช้ทรัพยากรกำลังคนอย่างเต็มที่ โดยจะต้องมีการตกลงกันว่า ใครเป็นผู้กระทำ ทำอย่างไร และกำหนดเวลานัดหมายกันเมื่อไร

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากความสนใจร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกันและต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

3. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2545 : 243 – 244) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการบริหารการปกครอง พอสรุปได้ในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

3.1 ทำให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น กล่าวคือ การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาแต่ละท้องถิ่นนั้นควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นของตน ประชาชนจะรู้ดีว่าความต้องการของตน คืออะไร ทำให้สามารถกำหนดแนวทางเพื่อตอบสนองความต้องการได้เหมาะสม สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง

3.2 ทำให้ประชาชนต้องผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนมีส่วนร่วมเมื่อประชาชนได้เสนอแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนแล้ว เขาย่อมรู้สึกผูกมัดตนเองที่จะต้องดำเนินกิจกรรมบางประการอันจำเป็นทำให้สิ่งที่เสนอแนะมาปฏิบัติได้บรรลุผลประชาชนจะร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3.3 ทำให้ประชาชนรู้สึกรักและหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองจากข้อ 3.2 เมื่อประชาชนผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนเสนอแนะและร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานแล้วจะก่อให้เกิดผลต่อมาก็คือความรักความภูมิใจและความหวงแหนในท้องถิ่นของตนเอง ได้มีส่วนร่วมทำให้ท้องถิ่นเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาขึ้น

3.4 ทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลาง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่างๆ เท่ากับรับหลักการในเรื่องการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นแต่ละแห่งเมื่อประชาชนใน

ท้องถิ่นที่สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเองก็จะทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลกลางก็ย่อมมีเวลามากขึ้นที่จะไปดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศต่อไป

3.5 ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสิ่งจำเป็นต่อความสัมพันธ์ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเมื่อประชาชนในระดับตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ ย่อมเป็นการปลูกฝังเบื้องต้นและพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับประเทศชาติต่อไป

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล (2545 : 42-43) กล่าวว่า ลักษณะโดยทั่วไปของกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ (Public Participation) เป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เนิ่นๆ ที่สุด คือ ได้รับฟังข้อมูลข่าวสารว่ารัฐจะทำอะไรประชาชนมีหน้าที่รับทราบ ระดับสูงขึ้นมาเป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆ เหล่านี้ว่าจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างไรบ้าง กระบวนการตรงนี้คือกระบวนการปรึกษาหารือ ซึ่งเป็นกระบวนการรับฟังความคิดเห็น การตัดสินใจยังเป็นเรื่องของรัฐ คือ รัฐอาจจะเชื่อคำวิจารณ์ของประชาชนหรือรัฐอาจจะไม่เห็นด้วยต่อความเห็นของประชาชนก็ได้ กรณีรัฐตัดสินใจไม่ตรงกับความเห็นของประชาชนรัฐพึงต้องอธิบายให้ประชาชนว่าทำไมรัฐจึงทำการตัดสินใจดังกล่าวขัดแย้งกับความคิดเห็นของประชาชน กระบวนการในระดับที่สูงขึ้นมาในกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ คือ การที่ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมที่จะตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มต้น โครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นที่จะรับทราบปัญหาหารือ ร่วมหาทางที่จะแก้ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นก็มีบทบาทติดตามมาโดยตลอด กระบวนการตรงนี้เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่อาจเรียกว่าการสร้างหรือแสวงหาฉันทามติ (Seek Consensus หรือ Consensus Building หรือ Consent Building) ตลอดกระบวนการนี้และกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะที่สูงที่สุด คือ กระบวนการที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะตัดสินใจด้วยตนเองแต่ละคนที่ ละคน การตัดสินใจตรงนี้ใช้กระบวนการที่เรียกว่า การลงประชามติ (Referendum) กระบวนการลงประชามติมีประโยชน์ในกรณีที่เรื่องที่จะตัดสินใจนั้นชัดเจนและไม่ซับซ้อน แต่อาจจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งมากในกรณีที่ประชาชนไม่เข้าใจกระบวนการตัดสินใจดังกล่าว หรือปัญหาที่ทำให้การตัดสินใจซับซ้อนเกินกว่าที่จะตัดสินใจโดยเพียงการรับหรือไม่รับอนุญาต ทำหรือไม่ทำเท่านั้น เช่น กรณีการลงประชามติ “แควบคชดี” หรือ “ตอมอร์ตะวันออก” โดยที่เมืองแควบคชดีนั้นได้เปิดโอกาสให้ประชาชนตัดสินใจว่าจะเลือกอยู่กับฝรั่งเศสหรือแคนาดา ซึ่งผลจากการทำประชามติได้แสดงออกมาว่า ทั้งสองฝ่ายมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน แต่ในกรณีดังกล่าวก็ไม่ได้มีความรุนแรงเกิดขึ้นมาตามแต่ประการใด ตรงกันข้ามในกรณีของติมอร์ตะวันออกที่ได้จัดให้มี

การประชามติเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชนั้น ซึ่งเมื่อมีการลงประชามติแล้วได้เกิดความขัดแย้งรุนแรงขึ้นตามมา ดังนั้น จากกรณีดังกล่าวได้ว่าในความเป็นจริงนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและละเอียดอ่อน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในแต่ละลักษณะต่างข้อเด่น ข้อด้อยที่แตกต่างกันออกไป เพราะฉะนั้นจึงควรมีการศึกษาเตรียมการ และดำเนินการให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อป้องกันและแก้ไขผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์อันอาจจะเกิดขึ้นตามมา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคสังคมที่กำลังได้รับความสนใจและในหลายๆ ประเทศได้กำหนดให้มีขึ้น รวมทั้งประเทศไทยก็คือกระบวนการมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ข้อคิดเห็น หรือที่เรียกว่าการทำประชาพิจารณ์ หรือการไต่สวนสาธารณะ

4. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิชาการได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้
 บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ (2545 : 380 – 381) กล่าวว่า โดยทั่วไปการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นต่อนต่อเนื่องซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนในการดำเนินการมาพอสมควร อย่างไรก็ตามข้อดีของการมีส่วนร่วมคือก่อให้เกิดการผลิตนโยบายและบริหารนี้สาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสาธารณชนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดทรัพยากรของสาธารณะให้สูงขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ ดังนี้

4.1 เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยให้เกิดความกระฉับในวัตถุประสงค์ และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้นๆ ได้อยู่เสมอสาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้มองเห็นทางออกของที่มีประสิทธิภาพที่สุด บ่อยครั้งกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่ได้เคยใช้กันมาในอดีต สาธารณชนมักมีข้อมูลที่สำคัญซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

4.2 ลดค่าใช้จ่ายในการสูญเสียเวลา โดยทั่วไปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับ

ความขัดแย้งของประชาชนได้ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งอาจจะดูว่าสิ้นเปลืองและเสียเวลาที่จะตัดสินใจได้ แต่ว่าเมื่อตัดสินใจแล้ว และเมื่อนำมาสู่การปฏิบัติอาจจะเป็นวิธีการที่ประหยัดกว่าด้วยซ้ำ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำไปอย่างรวดเร็วและดูเหมือนจะไม่สิ้นเปลือง อาจจะเสียเวลาค่าใช้จ่ายมากกว่าถ้าการตัดสินใจนั้น ไม่ได้ทำให้เกิดข้อตกลงระหว่างกลุ่มหรือความเห็นชอบในกลุ่มต่างๆ ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องได้ แต่กลับนำไปสู่ความขัดแย้งของประชาชนอย่างต่อเนื่องมากขึ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการตัดสินใจนั้นๆ วิธีการลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ ทำให้เกิดการนำไปปฏิบัติทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายซึ่งโดยทั่วไปมักจะแพงกว่า ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดทำโครงการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระยะต้น

4.3 การสร้างฉันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่มซึ่งก่อนหน้านี้ อาจจะมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทาง การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณีลดความขัดแย้งทางการเมืองและก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4.4 ความสำเร็จและผลในการปฏิบัติโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้เรามีความรู้ถึงถึงความเป็นเจ้าของของการตัดสินใจ และครั้งหนึ่งเมื่อได้เริ่มตัดสินใจแล้ว เขาก็ย่อมต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติได้เพียงแต่จะมีความสนับสนุนทางการเมืองต่อการนำไปปฏิบัติแต่กลุ่มและปัจเจกชนอาจจะกระตือรือร้น ในการที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

4.5 การหลีกเลี่ยงหรือเผชิญหน้าหรือขัดแย้งที่รุนแรง ความขัดแย้งในโครงการอาจนำไปสู่ปฏิปักษ์อันยากที่จะแก้ไข กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิด โอกาสที่คู่กรณีจะแสดงความต้องการของกลุ่ม และความห่วงกังวลที่ปราศจากความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์การมีส่วนร่วมของประชาชนแต่ต้น สามารถเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ก็ดี การมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ใช่วิเศษมัน ไม่อาจที่จะลดหรือจำกัดความขัดแย้งในทุกๆ กรณี

4.6 ความน่าเชื่อถือและความเป็นธรรม โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมและการดำรงอยู่ของความชอบธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้ง คือ จะต้องให้กระบวนการตัดสินใจซึ่งโปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน โครงการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจนั้นๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีมีประสิทธิภาพที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนในสังคม แต่ยังคงมีคำถามที่เกิดขึ้นคือกลไกหรือเครื่องมือหรือมาตรการทางการที่สร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเหมาะสมเพียงพอแล้วหรือยัง

5. ขอบเขตของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขอบเขตของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2545 : 245-246) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องร่วมกันคิดและร่วมกันทำให้บรรลุผลตามต้องการ ซึ่งประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองระดับตำบลได้โดย

5.1 การมีส่วนร่วมในการเลือกตัวแทน เนื่องจากในแต่ละตำบลมักจะมีประชาชนในท้องที่เป็นจำนวนมากเกินกว่าประชาชนแต่ละคนจะสามารถดำเนินการแต่ละอย่างได้ครบถ้วน จึงจำเป็นต้องเลือกตัวแทนของประชาชนขึ้นมาทำหน้าที่แทนตนในการรักษาผลประโยชน์ ความเป็นอยู่และปากท้องของตน ตัวแทนเหล่านี้มักเป็นคนที่ประชาชนในท้องที่นับถือและสามารถปกป้องผลประโยชน์ได้และบุคคลที่จะเป็นตัวแทนในระดับตำบลได้จะต้องผ่านการเลือกจากประชาชนในท้องที่นั้นๆ เช่น กำนัน กรรมการสภาตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น หรือบุคคลที่เป็นตัวแทนของประชาชน ได้คัดเลือกขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ เช่น สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล เป็นต้น

5.2 การมีส่วนร่วมในตำแหน่งต่างๆ นอกเหนือจากการมีส่วนร่วมในการเลือกตัวแทนแล้วรับตำแหน่งต่างๆ ทั้งที่เป็นตำแหน่งที่อาศัยการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงและตำแหน่งที่ตัวแทนของประชาชนได้เลือกขึ้น

5.3 การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ประชาชนในท้องที่ซึ่งมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับกิจกรรมของส่วนรวมด้วยซึ่งสามารถแสดงความคิดเห็นได้ในการต่างๆ กัน คือ

5.3.1 แสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเมื่อมีการประชุม ประชาชนควรร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อท้องที่และส่วนรวม นอกจากนี้ประชาชนยังอาจให้ข้อเท็จจริงบางอย่างเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจของผู้รับผิดชอบในเรื่องนั้นต่อไป

5.3.2 ร่วมสอดส่องกิจกรรมสาธารณะ กล่าวว่า ประชาชนในตำบลควรสนใจการดำเนินกิจกรรมสาธารณะที่ถือว่าเกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และคนอื่นๆ ในตำบล เช่น โรคระบาดที่เกิดขึ้นจากสัตว์ เป็นต้น

5.3.3 ร่วมค้นหาข้อเท็จจริงและร่วมตัดสินใจ ในกรณีที่เกิดปัญหาขึ้นแต่ยังไม่ทราบข้อเท็จจริงที่แน่ชัด เจ้าหน้าที่ปกครองระดับตำบลอาจเชิญให้ประชาชนบางคนร่วมค้นหาข้อเท็จจริงประกอบการตัดสินใจก็ได้ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาวิธีการป้องกันโจรผู้ร้ายในหน้าแล้ง เป็นต้น

5.3.4 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นจะต้องอาศัยกำลังความคิด โดยที่ประชาชนแต่ละคนร่วมกันแสดงความคิดเห็นหาแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น ถ้าประชาชนแต่ละคนคิดแต่ไม่ทำ ถึงแม้แนวทางที่จะพัฒนานั้นคืออย่างไรก็ไม่อาจประสบความสำเร็จได้ ประชาชนจึงต้องร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาท้องถิ่นของตน โดยอาจจะร่วมกันเสียดสีผลงานหรือบริจาคทุนทรัพย์ก็ได้

5.3.5 การมีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ นอกจากการมีส่วนร่วมข้างต้นและประชาชนยังอาจมีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ อีกที่สำคัญคือการรวมตัวในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี เช่น การจัดงานประจำปีต่างๆ ของตำบลอันจะเป็นผลให้ประชาชนในตำบลเกิดความรักใคร่สามัคคี มีความภูมิใจในท้องถิ่นของตนหรืออาจจะมีส่วนร่วมโดยการแสดงออก เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบประ โยชน์ต่างๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อตำบลของตน

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับระบอบประชาธิปไตย

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2545 : 373-375) กล่าวว่า ระบอบการเมืองการปกครองตามแนวทางประชาธิปไตย นับได้ว่าเป็นระบอบการปกครองที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดเมื่อเทียบกับระบอบการปกครองอื่นๆ เช่น ระบอบอำนาจนิยม ระบอบเผด็จการ เป็นต้น แม้ว่าระบอบประชาธิปไตยจะเป็นการปกครองที่นานาประเทศทั่วโลกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวาง แต่ยังมีระดับความแตกต่างของการใช้ในบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมากมาย ระบอบประชาธิปไตยที่ได้นำไปใช้นั้นเรียกว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Indirect or Representative Democracy) แต่มักเกิดคำถามกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนว่า ได้สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนได้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงหรือไม่ เนื่องจากระบอบนี้หลังจากที่ประชาชนใช้สิทธิในการเลือกผู้แทนแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนก็ยุติลงเพียงแค่นั้น การกำหนดนโยบายของประเทศเป็นเรื่องของ

ฝ่ายบริหารและนักการเมืองเท่านั้น ซึ่งบ่อยครั้งที่นโยบายต่างๆ ที่ออกมาจากรัฐบาล ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน ซึ่งภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาชนจะต้องรอจนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ เพื่อแสดงเจตจำนงของตนต่อแนวนโยบายที่ต้องการ

ดังนั้น จึงได้เกิดการนิยามคำศัพท์ขึ้นมาใหม่คือ “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” เพื่อให้บรรลุอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนให้เป็นแนวความคิดแทนที่ระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) นั้นเป็นความพยายามที่จะสอดใส่แนวคิดการมีส่วนร่วมเข้าไปในระบอบการปกครอง โดยการมีส่วนร่วมนั้นมีความหมายมากกว่าเพียงเป็นการมีส่วนร่วมในขณะที่มีการเลือกตั้ง

โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติ รวมถึงลดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ เป็นกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุกๆ คน ได้มีโอกาสที่จะแสดงความต้องการของตนต่อกิจกรรมส่วนรวม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจัดเป็นการกระจายอำนาจและการมีประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางของกระบวนการทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้น การมีส่วนร่วมนับเป็นการที่มีส่วนสำคัญในระบอบประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งความคิดเห็นดังกล่าวไป ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือเป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็น การเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหาร หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น เพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานผู้บริหารและทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อ

สังคมมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมือง จากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการและความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

สำหรับสังคมไทย แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการนำมาใช้ อย่างชัดเจนและเป็นปฏิรูป ในการปฏิรูปทางการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยเรียกร้องให้เห็นถึงความมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะที่ผ่านมาระบบการเมืองและการบริหารราชการของประเทศประสบปัญหาต่างๆ ค่อนข้างมาก เช่น ปัญหาการคอร์รัปชัน การซื้อเสียง ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองความขัดแย้งของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วของทรัพยากรธรรมชาติ การกระจายรายได้และโอกาสที่ไม่เป็นธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งได้รับการกล่าวขานว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพราะมีกระบวนการจัดทำโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และหัวใจของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังกำหนดหลักการของประชาธิปไตยแบบประชาชน มีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 8 ว่า “อำนาจประชาธิปไตย เป็นของปวงชนชาวไทย” ซึ่งแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาในอดีตซึ่งระบุว่า อำนาจอธิปไตย มาจากประชาชนชาวไทย ความแตกต่างในที่มาแห่งอำนาจอธิปไตยดังกล่าว ก่อให้เกิดผลในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักของการบริหารจัดการในประเทศภาพรวม 3 ประการ

1. การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจของนิติบัญญัติ โดยการให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งเพื่อให้โอกาสกลุ่มตัวแทนต่างๆ นอกจากระบบพรรคการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในงานนิติบัญญัติโดยการให้สิทธิประชาชนริเริ่มเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและโดยการให้ตัวแทนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในสภาผู้แทนราษฎร โดยให้ผู้แทนองค์กรเอกชน ด้านเด็ก สตรี คนชรา ผู้พิการหรือทุพพลภาพเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการวิสามัญพระราชบัญญัติที่มีผลกระทบต่อกลุ่มคนดังกล่าวได้

2. การปรับเปลี่ยนระบบในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมในฝ่ายบริหาร โดยการกำหนดให้มีสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรอิสระประกอบด้วยบุคคลกลุ่มต่างๆ ที่อยู่นอกภาครัฐ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

3. การปรับโครงสร้างการกระจายอำนาจ โดยการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น โดยการรับรองความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายและการบริหารงาน โดยเฉพาะในการจัดการศึกษา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และมีสิทธิเสนอถอดถอนสมาชิกผู้บริหารสภาท้องถิ่น

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบผู้แทนมาเป็นประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วมจะส่งผลปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักของการบริหารจัดการประเทศในภาพรวมแล้ว กระบวนทัศน์ใหม่ในประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วมยังส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนในประเด็นต่างๆ อีกด้วย ซึ่งอาจแยกพิจารณาเป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านประชาชน รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

2. ด้านรัฐ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมและการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ รวมทั้งหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ที่สามารถลดช่องว่างระหว่างผู้บริหารประเทศกับประชาชนเจ้าของประเทศให้มีความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินนโยบายต่างๆ ของชาติ เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนและยังเป็นการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยให้ยั่งยืนแม้ว่าในประเทศจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติถึงช่องทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนก็ยังคงถูกกีดกันจากภาครัฐที่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนเจตคติ และการวางแผนอำนาจ ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบันยังอยู่ในระดับอ่อนแอ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในหมวดที่ 14 ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น ตามมาตรา 281 มาตรา 286 มาตรา 287 และมาตรา 290 ได้ระบุประชาชนในระดับท้องถิ่นก็มีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสาระสำคัญแต่ละมาตรา ดังนี้

มาตรา 281 ภายใต้บังคับมาตรา 1 รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 286 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้

มาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย

ในกรณีที่มีการกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควรหรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในการจัดทำงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคสามให้นำคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่
2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่อาจจะมีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน
3. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่ม โครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะเห็นได้ว่ารัฐในฐานะเป็นแม่บทในการบริหารจัดการและการเมืองการปกครองพร้อมที่จะให้การสนับสนุนประชาชนทุกภาคส่วนทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นให้ทุกคนมีส่วนร่วม โดยรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาดำเนินการจัดการดังกล่าวได้หากประชาชนในแต่ละส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมในการปฏิบัติงานนั้น ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในภาคส่วนของท้องถิ่นเอง ซึ่งส่วนท้องถิ่นจะส่งผลไม่ว่าผลดีหรือผลเสียต่อไปจนถึงระดับประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นการเปิดโอกาสและให้ความสำคัญต่อประชาชนในทุกภาคส่วนให้มีบทบาทหน้าที่ที่จะเข้ามาในการบริหารจัดการท้องถิ่น เพื่อประโยชน์โดยตรงต่อประชาชนในภาคส่วนท้องถิ่น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำชุมชนและภาวะผู้นำ

1. ความหมายผู้นำชุมชน

ความหมายของผู้นำชุมชน มีนักวิชาการให้คำจำกัดความและความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้

สตีระ เท็ชรจู (2549 : 9) ได้ให้ความหมายของผู้นำชุมชนว่า เป็นผู้ซึ่งอยู่ในอำนาจหรือตำแหน่งที่ถูกกำหนดให้เป็นผู้ นำ ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถมีอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ มากกว่าคนอื่นๆ ในชุมชนนั้นเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ปรารถนาทั้งของตนเองและสมาชิกของชุมชน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการประสานงาน ในการเรียกร้องสิ่งที่ต้องการ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละด้าน เช่น ด้านสาธารณูปโภค ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งแวดล้อมและอื่นๆ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถตอบสนอง ได้ตรงกับความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 16) ได้ให้ความหมายของผู้นำชุมชนว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นๆ สามารถทำให้คนอื่นอยากเดินตามและให้ความเคารพเชื่อถือไว้ใจและให้ความร่วมมือในการทำงานต่างๆ รวมทั้งเป็นผู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลสำเร็จที่ดี หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

จิตจำนง กิติกรติ (2532 : 11) ได้อธิบายถึงความหมายของผู้นำท้องถิ่นไว้ว่า ผู้นำท้องถิ่น คือ บุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชน ได้มีการตกลงกัน และพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ พฤติกรรมผู้นำท้องถิ่นจะมีอิทธิพลเหนือประชาชนในท้องถิ่นนั้นอันจะก่อให้เกิดความร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ง่ายๆ โดยสรุปว่า ผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลสามารถชักจูงคนในชุมชนได้

จากความหมายของผู้นำชุมชนข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจหรือตำแหน่งที่ถูกกำหนดให้เป็นผู้นำ มีอิทธิพลในการบริหารจัดการ เป็นผู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการประสานงาน และเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารพัฒนาท้องถิ่นและนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. ประเภทของผู้นำชุมชน

การแบ่งประเภทผู้นำชุมชน โดยทั่วไป นิยมแบ่งเป็น 2 ประเภท (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2548 : 18) คือ

1. ผู้นำ ที่เป็นทางการ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านตำบล กำนัน
2. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้มีอายุ ผู้มีความรู้ดี ข้าราชการบ้านนาญ ผู้ที่มี

ฐานะดีหรือพระสงฆ์

จิร โสภก วีระสัย (2538 : 11) ได้อธิบายว่า ผู้นำสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ผู้นำโดยตำแหน่ง หรือผู้นำอย่างเป็นทางการ เป็นผู้นำเพราะตำแหน่งที่ครองอยู่กับการได้รับตำแหน่งต่างๆ กัน เช่น เป็นผู้นำจากการรับเลือกตั้ง หรือ โดยการแต่งตั้ง ให้เป็นหัวหน้างานที่ต้องรับผิดชอบ

2. ผู้นำโดยชื่อเสียงหรือโดยการยกย่อง ผู้นำประเภทนี้สามารถระบุตัวได้ โดยใช้วิธีสอบถามว่าใครเป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง การสอบถามอาจเจาะจงเฉพาะบุคคลที่คาดว่าทราบเรื่องความเป็นไปของท้องถิ่นหรือชุมชนดี การสอบถามว่าใครเป็นผู้นำ หรือผู้ที่มีบทบาทมากในชุมชนอาจกระทำแบบกว้างขวางก็ได้ โดยถามจากบุคคลจำนวนมาก

3. ผู้นำโดยบทบาทในสังคม ผู้นำประเภทนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง ผู้ที่เป็นที่ปรึกษาในกิจกรรม ผู้สนใจช่วยดำเนินงานของหมู่คณะหรือผู้มีบทบาทในองค์กรชุมชนหรือชมรมต่างๆ

4. ผู้นำโดยอิทธิพลส่วนตัวหรือการเป็นผู้นำทางความเห็น ได้แก่ ผู้มีบทบาทในการชักนำให้ผู้อื่นมีความเห็นคล้อยตามอิทธิพลของผู้นำอาจแยกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับท้องถิ่นและระดับใหญ่กว่าท้องถิ่น

5. ผู้นำประเภทที่มีบทบาทในการวินิจฉัยสั่งการหรือผู้ที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์วิธีการที่จะทราบว่าใครเป็นผู้นำประเภทนี้กระทำได้โดยการสืบสาวเรื่องราวว่าการตัดสินใจหรือนโยบายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีประวัติความเป็นมาอย่างไร โดยมุ่งไปที่ผู้ปฏิบัติการหรือผู้ตัดสินใจเรื่องนั้นๆ ว่าเป็นผู้ใดที่สั่งการหรือตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ

สมพันธ์ เตชะอธิก (2537) กล่าวว่า ผู้นำคนหนึ่งๆ สามารถจัดอยู่ได้หลายประเภท โดยมีลักษณะผสมผสานอยู่ในตัว ซึ่งสามารถจัดแบ่งประเภทของผู้นำได้ ดังนี้

1. ผู้นำทางความคิดจะเป็นผู้นำที่เสนอความคิดในการพัฒนา
2. ผู้นำ ทางศีลธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำเริ่มจากการเทศสอนใน

กรรมฐาน การลดละอบายมุขและประยุกต์กับงานพัฒนา

3. ผู้นำทางด้านอาชีพซึ่งจะเป็นผู้นำทั้งด้านเทคนิคและการปฏิบัติ

4. ผู้นำด้านการพูดแบบกระฉุนเร้าทั้งแนวความคิดและการปฏิบัติการพูดในสิ่งที่ตนเองทำมากับมือ

5. ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการกับเป้าหมายเพื่อพัฒนาชาวบ้าน

โดยเสนอแผนงานและกิจกรรมเข้าสู่หน่วยราชการได้

6. ผู้นำทางการประสานงานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน เป็นผู้ที่มีการมีและมีความสามารถในการระดมทุนทั้งจากภายในชุมชน และภายนอกชุมชนจากการแบ่งประเภทของผู้นำที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีผู้นำอยู่หลายประเภทซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปแล้วแต่สถานการณ์ สำหรับผู้นำชุมชนนั้นอาจมีลักษณะแตกต่างจากผู้นำในหน่วยงาน หรือผู้นำในองค์กร เป็นผู้นำที่ประชาชนในท้องถิ่นให้ความเคารพเชื่อฟังเลื่อมใส ศรัทธาสามารถชี้นำให้บุคคลในท้องถิ่นร่วมมือปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ได้

3. ลักษณะผู้นำชุมชน

การที่บุคคลจะเป็นผู้นำชุมชนในท้องถิ่นได้นั้น โดยปกติแล้วเกิดขึ้นได้หลายวิธี ทั้งผู้นำแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยมีผู้สรุปลักษณะของผู้นำชุมชนไว้ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2541 : 21)

1. เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ยำเกรง แต่ไม่ใช่ทำให้ชาวบ้าน

เกรงกลัว

2. ช่วยดูแลชาวบ้าน โดยให้คำแนะนำและแนวทางที่ถูกต้องตามทำนอง

คลองธรรม

3. เป็นคนใจกว้าง มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

4. มีความมั่นคงในการงานอาชีพและฐานะความเป็นอยู่ไม่เดือดร้อน

5. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและพร้อมที่จะปรับปรุงตนเอง

6. เป็นผู้ที่พร้อมที่จะรับฟังเหตุผล และปรึกษาหารือกับผู้อื่น ในปัญหาสำคัญ

ของท้องถิ่น หรือของชุมชน

7. มีความตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวม

8. เป็นมิตรที่ดีของประชาชนทุกชนชั้น

9. เป็นผู้เสียสละแรงกายแรงใจเพื่องานพัฒนาท้องถิ่น

10. เป็นผู้ที่ประชาชนชื่นชอบและกล่าวถึงเสมอ

ประชาชนในสังคมชนบทส่วนใหญ่จะเชื่อถือผู้นำชุมชน ถ้าสามารถให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนได้ งานก็จะประสบผลสำเร็จเพราะผู้นำชุมชนในท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนดังต่อไปนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2541 : 22)

1. ผู้นำชุมชนเข้าใจสถานการณ์ของตำบล หมู่บ้าน ได้ดีกว่าบุคคลอื่น

2. ผู้นำชุมชนสามารถติดต่อสื่อสารกับชาวบ้าน ได้ดีกว่าผู้อื่น

3. ผู้นำชุมชนสามารถกระตุ้นการทำงานของชาวบ้านได้ เพราะชาวบ้านรัก

และมีความศรัทธาเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว

4. ผู้นำชุมชนสามารถสละเวลาให้กับท้องถิ่นได้

อकिन รพีพัฒน์ (2527 : 13) กล่าวถึงลักษณะผู้นำชุมชน ดังนี้

1. ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่ชาวบ้านรักใคร่นับถือและไว้วางใจ

2. ผู้นำชุมชนสามารถเข้าใจ ปัญหาของชุมชน และวางโครงการหรือเลือก

โครงการที่รัฐบาลมีอยู่ให้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของชาวบ้าน

3. ผู้นำชุมชนสามารถเข้าใจและอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจวัตถุประสงค์ และ

ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาได้เป็นอย่างดี มีความสามารถประสานงาน ติดต่อสื่อสาร และขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน

จากการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำชุมชนจะเห็นได้ว่า ผู้นำชุมชนมีทั้งแบบเป็นทางการ แต่งตั้งหรือเกิดจากการเลือกตั้ง และผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจมาจากผู้มีความรู้ ผู้มีวิวุฒิ ผู้ที่ได้รับการเคารพนับถือจากคนทั่วไป อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนที่มีประสิทธิภาพมักจะเป็น

บุคคลที่ประชาชนในท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟัง ไว้วางใจ เป็นที่พึ่งพาอาศัย เป็นตัวแทนของประชาชน มีความสามารถติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกได้อย่าง สะดวกรวดเร็ว และสามารถจูงใจให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมปฏิบัติ เพื่อดำเนินกิจกรรมที่ ท้องถิ่นต้องการให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนในท้องถิ่นมีความสำคัญ ต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก การศึกษาครั้งนี้ ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ อาสาสมัคร ป้องกันฝ่ายพลเรือน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน สารวัติกำนัน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน

4. บทบาทและหน้าที่ของผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนแต่ละบุคคลมักมีบทบาทที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพลักษณะ งานและลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ โดยมีผู้สรุปบทบาทและหน้าที่ของผู้นำชุมชน ดังนี้ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 19) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำชุมชนใน งานพัฒนาว่าสามารถแบ่งได้เป็นบทบาทภายนอกและบทบาทภายใน ดังนี้

1. บทบาทภายนอก หมายถึง บทบาทในการประสานงานกับภายนอกชุมชน คือการศึกษาแนะนำเอาความรู้ใหม่ๆ โครงการใหม่ๆ มาเสนอแนะให้ชาวบ้านเพื่อพัฒนาความ เป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ จากภายนอกและ บุคคลภายนอกเพื่อถึงความช่วยเหลือเข้ามาสู่ชุมชน

2. บทบาทภายใน หมายถึง การชักจูงชาวบ้านให้มาร่วมมือกันในการทำงาน พัฒนาการสร้างสาธารณประโยชน์การรับผิดชอบงานในหมู่บ้านและทำงานร่วมกับชาวบ้าน วารจกณา วงศ์มหาชัย (2535 ; อ้างถึงในจันทร์เพ็ญ ประโยชน์. 2550 : 21)

ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำที่แตกต่างกันในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนากลุ่ม 3 ขั้นตอน คือ

1. บทบาทผู้นำในขั้นตอนการก่อตั้งของกลุ่มบทบาทที่ชัดเจน ได้แก่ บทบาทผู้ให้การศึกษาในลักษณะของการประชุมให้ข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เห็น ความสำคัญของการรวมกลุ่ม

2. บทบาทผู้นำในขั้นการดำเนินการของกลุ่มบทบาทที่ชัดเจน ได้แก่ บทบาทของผู้บริหารในการวางระเบียบแบบแผนดำเนินการ และจัดสรรทรัพยากรบุคคลให้ เหมาะสมกับกิจกรรม

3. บทบาทผู้นำในขั้นการเจริญเติบโตของกลุ่ม บทบาทในขั้นนี้ไม่แตกต่าง ไปจากขั้นดำเนินการมากนักซึ่งบทบาทที่ชัดเจน ได้แก่ บทบาทของผู้บริหารที่ต้องปรับปรุง

ระเบียบ กฎเกณฑ์ และการดำเนินการของกลุ่มให้สอดคล้องกับสถานการณ์ มีการพิจารณา
เพิ่มทุน เพิ่มสมาชิกและเพิ่มกิจกรรม

จากที่กล่าวมา พอจะสรุปบทบาทของผู้นำชุมชน คือ ผู้นำที่ทำหน้าที่
ประสานงานช่วยเหลืองานชุมชน ชักจูงชาวบ้านให้มาร่วมมือกันในการทำงานพัฒนาการสร้าง
สาธารณประโยชน์การรับผิดชอบงานในหมู่บ้านวางระเบียบแบบแผนดำเนินการ ระเบียบ
กฎเกณฑ์ และการดำเนินการของกลุ่มให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อพัฒนาชุมชน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่าเมื่อในสมัยรัชกาลแห่งสมเด็จพระบรม
ชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง
พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ขึ้นเมื่อพระพุทธศักราช 2440 และได้ใช้พระราชบัญญัติ
นั้นเป็นแบบแผนวิธีปกครองพระราชอาณาจักร อันอยู่ภายนอกจังหวัดกรุงเทพฯ มาจนบัดนี้
พระราชบัญญัติอื่นๆ อันเนื่องด้วยปกครองราษฎร ซึ่งตั้งขึ้นภายหลังต่อมา ได้ยึดพระราชบัญญัติ
ลักษณะปกครองท้องที่นี้เป็นหลักอีกเป็นอันมาก เพราะฉะนั้น พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง
ท้องที่ นับว่าเป็นพระราชบัญญัติสำคัญในการปกครองพระราชอาณาจักรอย่างหนึ่ง

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ในตอน 2 การแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านการออกจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ข้อตอน 2 แก้ไข
โดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486) ตอน 4 หน้าที่และอำนาจ
ของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ตอนที่ 4 แก้ไขชื่อโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง
ท้องที่ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510) ตอน 2 การตั้งกำนันและกำนันออกจากตำแหน่ง ตอน 3 หน้าที่
และอำนาจของกำนัน ตามมาตรา 9 มาตรา มาตรา 10 มาตรา 15 มาตรา 27 มาตรา 28 ทวิ มาตรา
28 ตริ มาตรา 30 มาตรา 33 มาตรา 34 มาตรา 34 ทวิ ได้กำหนดสาระสำคัญแต่ละมาตราเกี่ยวกับ
ผู้นำชุมชน ดังนี้

มาตรา 9 ในหมู่บ้านหนึ่ง ให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง
หมู่บ้านละสองคน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่าสองคน ให้ขออนุมัติ
กระทรวงมหาดไทย

(มาตรา 9 แก้ไขโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 112 ลงวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.

มาตรา 10 ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองบรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน

(มาตรา 10 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486)

มาตรา 15 ผู้ใหญ่บ้านและกำนันท้องที่ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกราษฎรซึ่งมีคุณสมบัติ

ตามมาตรา 16 เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ

(มาตรา 15 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510)

มาตรา 27 ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ มีหน้าที่และอำนาจในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร

มาตรา 28 ทวิ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติกิจการตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเท่าที่ได้รับมอบหมายจากผู้ใหญ่บ้านให้กระทำ

(2) เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้าน ในกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน

(2) ถ้าผู้เห็นหรือทราบเหตุการอันใดเกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน

เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยให้นำความแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน

ถ้าเหตุการณ์ตามวรรคหนึ่งเกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียงให้นำความแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านท้องที่นั้น และรายงานให้ผู้ใหญ่บ้านของตนทราบ

(3) ถ้ามีคนจรเข้ามาในหมู่บ้านและสงสัยว่าไม่ได้มาโดยสุจริตให้นำตัวส่งผู้ใหญ่บ้าน

(4) เมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ต้องระงับเหตุ ปราบปรามติดตามจับผู้ร้าย โดยเต็มกำลัง

(5) เมื่อตรวจพบหรือตามจับได้สิ่งของใดที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ ได้มาโดยการกระทำความผิดให้รับนำส่งผู้ใหญ่บ้าน

(6) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ใดได้กระทำความผิดและกำลังจะหลบหนี ให้ควบคุมตัวส่งผู้ใหญ่บ้าน

(7) ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่บ้านซึ่งสั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย

(มาตรา 28 ทวิ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510)

มาตรา 28 ตรี ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านคณะหนึ่ง มีหน้าที่เสนอ
ข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับกิจการที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของ
ผู้ใหญ่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเป็น
กรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง และผู้ซึ่งราษฎรเลือกตั้งเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิมี
จำนวนตามที่นายอำเภอจะเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสองคน

ในการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่า
กึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุม ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน
การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานออกเสียงอีกเสียงหนึ่ง
เป็นเสียงชี้ขาด

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีสัญชาติไทย และมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะ
ต้องห้ามเช่นเดียวกับผู้มีสิทธิที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตามมาตรา 12 (2) ถึง (13)

การเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ราษฎรมีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเป็น
ผู้เลือก โดยให้นายอำเภอเป็นประธาน พร้อมด้วยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นอย่างน้อย
หนึ่งคน

วิธีเลือกจะกระทำโดยลับหรือเปิดเผยก็ได้

เมื่อราษฎรส่วนมากที่มาประชุมเลือกผู้ใดแล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นกรรมการหมู่บ้าน
ผู้ทรงคุณวุฒิ และให้นายอำเภอออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้จับสลาก

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี

นอกจากออกจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องออกจาก
ตำแหน่งเพราะเสียสัญชาติไทย หรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 (3) ถึง
(13) หรือเพราะเหตุเช่นเดียวกับที่ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งตามมาตรา 14 (2) ถึง (7)

ถ้าตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิว่างลง ให้มีการเลือกตั้งขึ้นแทนให้เต็ม
ตำแหน่งที่ว่าง และให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

การเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้กระทำภายใน
หกสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่าง ถ้าตำแหน่งว่างลงก่อนถึงกำหนดออกตามวาระไม่เกิน
หนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่เลือกตั้งขึ้นแทนก็ได้

(มาตรา 28 ตรี แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 10)

มาตรา 30 ให้นายอำเภอจัดให้มีการเลือกกำนัน โดยรับสมัครจากผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น ผู้มีสิทธิเลือกกำนันต้องมีคุณสมบัติและไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11

เมื่อราษฎรที่มาลงคะแนนเสียงส่วนมากเลือกผู้ใดแล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นกำนัน และให้นายอำเภอรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่ได้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้จับฉลาก

วิธีเลือกกำนัน ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

(มาตรา 30 แก้ไขโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 364 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.

2515)

มาตรา 33 ถ้ากำนันทำการในหน้าที่ไม่ได้ ในชั่วคราวเวลาใดเช่นไปทางไกล เป็นต้น ให้มอบอำนาจและหน้าที่ไว้แก่ผู้ใหญ่บ้านคนใดคนหนึ่งซึ่งอยู่ในตำบลเดียวกันให้ทำการแทน และให้ผู้แทนนี้มีอำนาจเต็มที่ในตำแหน่งกำนัน แต่การที่กำนันจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่ผู้ใหญ่บ้านทำการแทนเช่นนี้ให้บอกผู้ใหญ่บ้านทั้งหลายในตำบลเดียวกันและบอกกรมการอำเภอให้ทราบไว้ด้วย

มาตรา 34 บรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล คือ การที่จะว่ากล่าวราษฎรในตำบลนั้น ให้ประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี หรือการที่จะป้องกันภัยอันตรายและรักษาความสุขสำราญของราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือการที่จะรับกิจสุขทุกข์ของราษฎรในตำบลนั้นขึ้นร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการอำเภอ และจะรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือที่จะจัดการตามพระราชกำหนดกฎหมาย เช่น การตรวจและนำเก็บภาษีอากรในตำบลนั้นก็ดี การทั้งนี้อยู่ในหน้าที่ของกำนันผู้เป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงในตำบลนั้น และแพทย์ประจำตำบลจะต้องช่วยกันเอาเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่

มาตรา 34 ทวิ นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนัน ให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย

(มาตรา 34 ทวิ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.

2486)

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เป็นการให้ผู้นำหมู่บ้านดูแลรักษาความสงบของประชาชนในหมู่บ้าน รักษาความสงบในตำบล เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยตรง

ข้อมูลเทศบาลตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1. ที่ตั้ง

เทศบาลตำบลขามเรียง ตั้งอยู่เลขที่ 226 หมู่ที่ 15 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ห่างจากตัวอำเภอกันทรวิชัย เป็นระยะทาง 15 กิโลเมตร และอยู่ห่างจาก จังหวัดมหาสารคาม เป็นระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร

2. เนื้อที่

เนื้อที่ของเทศบาลตำบลขามเรียง โดยประมาณ 48.05 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 33,031 ไร่

3. ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
ทิศเหนือ ติดกับตำบลนาสีนวน ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด
มหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
ทิศใต้ ติดกับลำน้ำชีตลอดแนวเขต

ทิศตะวันตก ติดกับตำบลเขว้าใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

4. ผู้ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลขามเรียง

ผู้ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลขามเรียง คือ

4.1 นายประสิทธิ์ บุญเรือง ปี พ.ศ. 2513 - 2518

4.2 นายโลม คำปลิว ปี พ.ศ. 2518 - 2524

4.3 นายคำสิงห์ ชูพันธ์ ปี พ.ศ. 2524 - 2546

4.4 นายบุญโฮม บุญรัตน์ ปี พ.ศ. 2546 - 2550

4.5 นายอดิศร เหล่าสะพาน ปี พ.ศ. 2550 - ปีปัจจุบัน

ปัจจุบันตำบลขามเรียง ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขามเรียง เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 มีผู้บริหารเทศบาลตำบลขามเรียง คือ นายคำสอน ชุ่มอภัย เป็น นายกเทศมนตรีตำบลขามเรียง และปลัดเทศบาลตำบลขามเรียง คือ จำเอกบัวทอง หาญสุโพธิ์

ตำบลขามเรียงเป็นพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว และมีปัญหาด้านสาธารณูปโภค ผู้บริหารตำบลจะต้องศึกษาปัญหาอย่างถ่องแท้ แล้ววางแผนแก้ไขอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความสมดุลในทุกๆ ด้าน

5. ประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 9,785 คน แยกเป็น ชาย 4,565 คน หญิง 5,220 คน ครัวเรือน 3,481 ครัวเรือน

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวมประชากร
หมู่ที่ 1 บ้านขามเรียง	149	236	282	518
หมู่ที่ 2 บ้านโนนแสวง	101	182	197	379
หมู่ที่ 3 บ้านเขียบ	39	65	79	144
หมู่ที่ 4 บ้านหนองแซ้	57	101	107	208
หมู่ที่ 5 บ้านมะกอก	134	215	247	462
หมู่ที่ 6 บ้านห้วยชัน	61	101	99	200
หมู่ที่ 7 บ้านดอนนา	274	312	314	626
หมู่ที่ 8 บ้านดอนหนอง	132	228	245	473
หมู่ที่ 9 บ้านหนองขาม	96	198	198	396
หมู่ที่ 10 บ้านหัวหนอง	119	235	244	479
หมู่ที่ 11 บ้านกุดหัวช้าง	41	70	71	141
หมู่ที่ 12 บ้านมะกอก	68	126	149	275
หมู่ที่ 13 บ้านดอนมัน	46	85	70	155
หมู่ที่ 14 บ้านโงกุดเวียน	53	86	74	160
หมู่ที่ 15 บ้านขามเรียง	598	240	235	475
หมู่ที่ 16 บ้านดอนหนอง	126	228	196	424
หมู่ที่ 17 บ้านเขียบ	101	191	198	389
หมู่ที่ 18 บ้านมะกอก	116	199	213	412
หมู่ที่ 19 บ้านมะกอก	127	238	209	447
หมู่ที่ 20 บ้านขามเรียง	851	868	1,439	2,307

หมู่บ้าน	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวมประชากร
หมู่ที่ 21 บ้านหนองแ่	58	122	106	228
หมู่ที่ 22 บ้านเจียบ	73	134	141	275
หมู่ที่ 23 บ้านมะกอก	60	105	107	212
รวม	3,481	4,565	5,220	9,785

ที่มา : ข้อมูลประชากร สำนักทะเบียนท้องถิ่น ทต. ขามเรียง ณ 31 ตุลาคม 2554

6. สภาพทางเศรษฐกิจ

6.1 อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรซึ่งอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ มีบางหมู่บ้านที่มีระบบชลประทาน นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพค้าขาย รับราชการ และรับจ้างแบ่งเป็น ดังนี้

- 6.1.1 เกษตรกรรม (ทำนา) ร้อยละ 95
- 6.1.2 ค้าขาย ร้อยละ 2
- 6.1.3 รับราชการ ร้อยละ 3

6.2 หน่วยธุรกิจในพื้นที่ อบต.

- 6.2.1 ปั้มน้ำมันและก๊าซ 1 แห่ง
- 6.2.2 โรงสี 28 แห่ง
- 6.2.3 ธนาคาร 2 แห่ง
- 6.2.4 โรงแรม - แห่ง
- 6.2.5 ร้านซ่อมรถยนต์และจักรยานยนต์ 14 แห่ง
- 6.2.6 ฟาร์มโคนม 9 แห่ง
- 6.2.7 หอพัก 47 แห่ง

7. สภาพทางสังคม

7.1 การศึกษา

- 7.1.1 โรงเรียนประถมศึกษา 5 โรงเรียน
- 7.1.2 โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 โรงเรียน
- 7.1.3 โรงเรียนอาชีวศึกษา - แห่ง

7.1.4 ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนประจำตำบล	1	แห่ง
7.1.5 มหาวิทยาลัย	1	แห่ง
7.1.6 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	23	แห่ง
7.1.7 ห้องสมุดประชาชน	-	แห่ง
7.2 สถาบันและองค์การศาสนา		
7.2.1 วัด/สำนักสงฆ์	13	แห่ง
7.2.2 โบสถ์	-	แห่ง
7.3 การสาธารณสุข		
7.3.1 โรงพยาบาลประจำตำบล	1	แห่ง
7.3.2 สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน	1	แห่ง
7.3.3 ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	5	แห่ง
7.3.4 อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ	ร้อยละ 100	
7.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน		
7.4.1 สถานีตำรวจ	1	แห่ง
7.4.2 สถานีดับเพลิง	-	แห่ง
7.5 การเมือง การปกครอง		

เทศบาลตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีเขตพื้นที่การปกครองครอบคลุมทั้งหมด 23 หมู่บ้าน

ตารางที่ 2 รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน/กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน เขตพื้นที่ตำบลขามเรียง

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	ตำแหน่ง
1	นายสนอง รัตนภักดิ์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1
2	นายอำพร คำปลิว	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2
3	นายเทียบ คลังแสง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3
4	นายภาณุวัฒน์ โพธิ์จี่	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4
5	นายสุวิทย์ บุญหล้า	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5
6	นายนิคม โคตรเสนา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6
7	นายสินทร บุญหล้า	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7
8	นายวิโชค ไชยผง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8
9	นายอุดร ไชยผง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9
10	นายบัวศรี กันคูลย์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10
11	นายบุญศรี วิสาคาม	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 11
12	นายแสวง กุณโฮง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12
13	นายอดิศร เหล่าสะพาน	กำนันตำบลขามเรียง
14	นายจินดา บุญหล้า	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 14
15	นายเจริญ เนื่องกันยา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 15
16	นายบุญถม ฝิวศุย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 16
17	นายชนคล กุณโฮง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 17
18	นายสงวน ช้ายขวา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 18
19	นายชาติ คลังแสง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 19
20	นายณรงค์ฤทธิ์ เนื่องไชยยศ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 20
21	นายสุทิพย์ เนตรสงคราม	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 21
22	นายวัลลภ ไชยโสดา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 22
23	นายสำเภา บุญหล้า	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 23

ตารางที่ 3 รายชื่อสมาชิกสภาเทศบาลตำบลดงขามเรียง

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1	นายบุญถิ่น รัตนพล	ประธานสภาฯ
2	นายชวนชัย บัวทอง	รองประธานสภาฯ
3	นายเกษตร แฝงทรัพย์	ส.ท.ตำบลขามเรียง
4	นายประทวน แสงปัญญา	ส.ท.ตำบลขามเรียง
5	นายบัวลา ขาวลา	ส.ท.ตำบลขามเรียง
6	นายบุญร่วม หลวงแก้ว	ส.ท.ตำบลขามเรียง
7	นายสมบูรณ์ ไชยหันขวา	ส.ท.ตำบลขามเรียง
8	นายเหมือน บุญสอน	ส.ท.ตำบลขามเรียง
9	นายเสถียร ทองจัน	ส.ท.ตำบลขามเรียง
10	นายสมศักดิ์ แหล่งหล้า	ส.ท.ตำบลขามเรียง
11	นายทวี วงษ์ช่าง	ส.ท.ตำบลขามเรียง
12	นายวิจิตร ไชยแสนท้าว	เลขานุการสภาฯ

ตารางที่ 4 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและจำนวนผู้มาแสดงตนใช้สิทธิเลือกตั้งตั้งนายกเทศมนตรี/สมาชิกสภาเทศบาลตามเรียงเขตเลือกตั้งที่ 1 อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด มหาสารคาม วันที่เลือกตั้ง 12 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2551

เขตเลือกตั้งที่	หน่วยเลือกตั้งที่	สถานที่เลือกตั้ง	ระยะเวลาโดยประมาณจากที่เลือกตั้งถึง อบท. (กม.)	จำนวนครัวเรือน (หลัง)	จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (คน)				จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (คน)							
					สมาชิกสภาท้องถิ่น		ผู้บริหารท้องถิ่น		สมาชิกสภาท้องถิ่น		ผู้บริหารท้องถิ่น					
					ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม			
1	1	ศาลาวัดบ้านดอนหนอง	3.5	218	324	339	663	324	339	663	238	256	494	238	256	494
	2	ศาลาวัดบ้านหนองขาม	4.5	87	145	151	296	145	151	296	101	124	225	101	124	225
	3	ศาลาวัดบ้านหัวหนอง	5	112	173	174	347	173	174	347	138	140	278	138	140	278
	4	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านขามเรียง	1	61	133	156	289	133	156	289	62	75	137	62	75	137
	5	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านขามเรียง	1	139	100	130	230	100	130	230	54	67	121	54	67	121
	6	อาคารพลศึกษาวิทยาลัยมหาสารคาม	0.5	1	0	563	563	0	563	563	0	122	122	0	122	122
	7	อาคารพลศึกษาวิทยาลัยมหาสารคาม	0.5	6	8	590	598	8	590	598	3	250	253	3	250	253
	8	อาคารพลศึกษาวิทยาลัยมหาสารคาม	0.5	1	330	0	330	330	0	330	52	0	52	52	0	52
	9	อาคารพลศึกษาวิทยาลัยมหาสารคาม	0.5	2	348	0	348	348	0	348	139	0	139	139	0	139
	10	อาคารพลศึกษาวิทยาลัยมหาสารคาม	0.5	1	5	325	330	5	325	330	0	26	26	0	26	26
	11	อาคารพลศึกษาวิทยาลัยมหาสารคาม	0.5	1	8	294	302	8	294	302	0	98	98	0	98	98
		รวมทั้งสิ้น		629	1,574	2,722	4,296	1,574	2,722	4,296	787	1,158	1,945	787	1,158	1,945

ตารางที่ 4 (ต่อ)

เขตเลือกตั้งที่	หน่วยเลือกตั้งที่	สถานที่เลือกตั้ง	ระยะทางโดยประมาณจากที่เลือกตั้งถึง อบปท. (กม.)	จำนวนครัวเรือน (หลัง)	จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (คน)						จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (คน)						
					สมาชิกสภาท้องถิ่น			ผู้บริหารท้องถิ่น			สมาชิกสภาท้องถิ่น			ผู้บริหารท้องถิ่น			
					ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
2	1	อาคารอเนกประสงค์โรงเรียนบ้านจามเรียง	1.5	127	170	206	376	170	206	376	143	163	306	143	163	306	
	2	ศาลาวัดบ้านโนนแสงบง	2	80	116	128	244	116	128	244	97	111	208	97	111	208	
	3	ศาลาวัดบ้านเขียบ	2.5	191	289	304	593	289	304	593	213	245	458	213	245	458	
	4	ศาลาวัดบ้านหนองงูเห่า	3.5	101	144	162	306	144	162	306	112	125	237	112	125	237	
	5	ศาลาวัดบ้านมะกอก	4	113	157	188	345	157	188	345	105	137	242	105	137	242	
	6	ศาลาประชาคมบ้านหัวขันธ์	4	48	69	77	146	69	77	146	53	59	112	53	59	112	
	7	ศาลาวัดบ้านคองนา	1.5	156	194	210	404	194	210	404	161	162	323	161	162	323	
	8	ศาลาวัดบ้านกุดหัวช้าง	7	28	41	44	85	41	44	85	29	28	57	29	28	57	
	9	ศาลาวัดบ้านมะกอก	4	158	231	255	486	231	255	486	176	196	372	176	196	372	
	10	ศาลาวัดบ้านดอนมัน	3	41	58	56	114	58	56	114	46	50	96	46	50	96	
	11	ศาลาประชาคมบ้านโจงกุดเวียน	7	39	60	53	113	60	53	113	46	44	90	46	44	90	
	12	ศาลาประชาคมบ้านมะกอก	4	164	252	248	500	252	248	500	183	200	383	183	200	383	
	13	ศาลาวัดบ้านจามเรียง	1.5	126	139	133	272	139	133	272	108	114	222	108	114	222	
				1,372	1,920	2,064	3,984	1,920	2,064	3,984	1,472	1,634	3,106	1,472	1,634	3,106	
					รวมทั้งสิ้น												

ตารางที่ 5 แบบสรุปผลการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งนายเกษมตรีตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม วันอาทิตย์ที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2551

เขตเลือกตั้ง	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	การใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง								หมายเหตุ
		ผู้มาใช้สิทธิ		บัตรดี		บัตรเสีย		บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เขตเทศบาล	8,280	5,051	61	4,780	94.63	126	2.49	145	2.87	
รวม	8,280	5,051	61	4,780	94.63	126	2.49	145	2.87	

ตารางที่ 6 แบบสรุปผลการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม วันอาทิตย์ที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2551

เขตเลือกตั้ง	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	การใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง								หมายเหตุ
		ผู้มาใช้สิทธิ		บัตรดี		บัตรเสีย		บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1	4,296	1,945	45.27	1758	90.39	50	2.57	137	7.04	
2	3,984	3,106	77.96	3000	96.59	97	3.12	9	0.29	
รวม	8,280	5,051	61.00	4758	94.20	147	2.91	146	2.89	

ที่มา : ข้อมูลผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งนายเกษมตรี สมาชิกสภาเทศบาลตำบลขามเรียงอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม วันที่เลือกตั้ง 12 เดือน ตุลาคม พ.ศ.

8. การบริการพื้นฐาน

8.1 การคมนาคม

- 8.1.1 ทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ภายในตำบล จำนวน 8 สาย เป็น
หินลูกรังสัญจรไปมาไม่สะดวกเป็นหลุมเป็นบ่อ
- 8.1.2 เส้นทางหลวงจังหวัด จำนวน 3 สาย จากบ้านขามเรียง ถึง บ้าน
นาสีนวน ตำบลนาสีนวน
- 8.1.3 ทางหลวงแผ่นดิน 1 สาย บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง - ต. เขวา
ใหญ่ จากบ้าน ท่าขอนยาง - บ้านส้มโฮง ตำบลเขวาใหญ่

8.2 การโทรคมนาคม

- 8.2.1 ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข
- 8.2.2 โทรศัพท์สาธารณะ

8.3 การไฟฟ้า

- 8.3.1 ไฟฟ้าเข้าถึงทุกหมู่บ้าน (23 หมู่บ้าน)
- 8.3.2 จำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้าครบทุกครัวเรือนหรือคิดเป็น 100 %

8.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

- 8.4.1 ลำน้ำ, ลำห้วย 6 แห่ง
- 8.4.2 บึง, หนอง 1 แห่ง

8.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- 8.5.1 ฝาย 8 แห่ง
- 8.5.2 บ่อน้ำตื้น 66 แห่ง
- 8.5.3 บ่อโยก 142 แห่ง

8.6 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

- 8.6.1 ลำน้ำชี
- 8.6.2 กูดกว้าง, กูดเวียน

8.7 มวลชนจัดตั้ง

8.7.1 กลุ่มออมทรัพย์	จำนวน 10 กลุ่ม
8.7.2 กลุ่มกองทุนเงินล้าน	จำนวน 7 กลุ่ม
8.7.3 กลุ่มฌาปนกิจ	จำนวน 2 กลุ่ม
8.7.4 กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 4 กลุ่ม

8.7.5	กลุ่มสตรีแม่บ้าน	จำนวน 8 กลุ่ม
8.7.6	กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ	จำนวน 5 กลุ่ม
8.7.8	กลุ่มทอเสื่อกก	จำนวน 3 กลุ่ม
8.7.9	กลุ่มนวดแผนโบราณ	จำนวน 1 กลุ่ม
8.7.10	กลุ่มเลี้ยงโคนม	จำนวน 2 กลุ่ม
8.7.11	กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ	จำนวน 2 กลุ่ม
8.7.12	กลุ่มสานกระติบข้าวด้วยไนลอน	จำนวน 1 กลุ่ม
8.7.13	กลุ่มเพาะเห็ด	จำนวน 2 กลุ่ม
8.7.14	กลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ	จำนวน 1 กลุ่ม
8.7.15	กลุ่มร้านค้าชุมชน	จำนวน 2 กลุ่ม
8.7.16	กลุ่มกองทุนศูนย์สาธิต	จำนวน 2 กลุ่ม
8.7.17	กลุ่มกองทุนป๊อ	จำนวน 1 กลุ่ม
8.7.18	กลุ่มกองทุนพัฒนาชุมชน	จำนวน 1 กลุ่ม
8.7.19	กลุ่มเงินสัจจะ	จำนวน 1 กลุ่ม
8.7.20	กลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน	จำนวน 23 กลุ่ม
8.7.21	กลุ่มเยาวชน	จำนวน 23 กลุ่ม
8.7.22	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	จำนวน 1 กลุ่ม
8.7.23	กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง	จำนวน 1 กลุ่ม
8.7.24	กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน	จำนวน 4 รุ่นๆ ละ 200 คน

ตารางที่ 7 ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของท้องถิ่น

ข้อมูลศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ศักยภาพ	ที่ตั้ง	การใช้ศักยภาพ (ปัจจุบัน)	โอกาสในการพัฒนา
1	ลำน้ำชี	บ้านมะกอก ม.5 , 12 , 18, 19 , 23 บ้านโจงกุดเวียน ม. 14 บ้านกุดหัวช้าง ม.11 บ้านห้วยชัน ม.6 บ้านหนองแซ่ ม. 4, 21 บ้านคอนนา ม.7	1. เป็นแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเกษตร 2. เป็นแหล่งรองรับ น้ำส่งไปตามคลองชลประทาน	จัดสร้างระบบคลองส่งน้ำชลประทานให้แก่เกษตรกรใช้ครอบคลุมพื้นที่
2	กุดกว้าง (หนองกว้าง)	บ้านมะกอก ม.5,12,18,19 23	1. เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ 2. เพื่อการเกษตร 3. เพื่อการประมง	สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้
3	กุดเวียน	บ้านโจงกุดเวียน ม.14	1. เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ 2. เพื่อการเกษตร 3. เพื่อการประปา	สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

ตารางที่ 8 ข้อมูลศักยภาพด้านสังคมวัฒนธรรม

ลำดับ	ศักยภาพ	ที่ตั้ง	การใช้ศักยภาพ (ปัจจุบัน)	โอกาสในการพัฒนา
1	ประเพณี ฮีต 12 คลอง 14 กลุ่มมวลชนจัดตั้งทั้งหมด 104 กลุ่ม	ทุกหมู่บ้าน	ปฏิบัติเป็นประจำทุกปี	ส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยว

9. ข้อมูลศักยภาพด้านทรัพยากรมนุษย์

9.1 ฝ่ายการเมือง

ฝ่ายการเมือง ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง แบ่งออกเป็น

9.1.1 สมาชิกสภาเทศบาลตำบล มาจากการเลือกตั้ง มี 2 เขต เขตละ 6 คน
มีสมาชิกสภาเทศบาลตำบล ได้ 12 คน โดยมี

1) ประธานสภาเทศบาลตำบล	จำนวน	1 คน
2) รองประธานสภาฯ	จำนวน	1 คน
3) เลขานุการสภาฯ	จำนวน	1 คน

9.1.2 คณะผู้บริหาร มาจากการเลือกตั้ง โดยตรงจากประชาชนทั้งตำบล คือ

1) นายกเทศมนตรี	จำนวน	1 คน
และมาจากการแต่งตั้งของนายกเทศมนตรี	จำนวน	4 คน คือ
2) รองนายกเทศมนตรี	จำนวน	2 คน
3) เลขานุการนายกเทศมนตรี	จำนวน	1 คน
4) ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี	จำนวน	1 คน

9.2 ฝ่ายประจำ

พนักงานเทศบาล จำนวน 30 คน

9.2.1 สำนักงานปลัด จำนวน 11 คน ประกอบด้วย

1) นักบริหารงานเทศบาล ระดับ 7	จำนวน	1 คน (ปลัดเทศบาล)
2) นักบริหารงานทั่วไป ระดับ 6	จำนวน	1 คน (หัวหน้าสำนักปลัด)
3) บุคลากร ระดับ 4	จำนวน	1 คน
4) จนท. วิเคราะห์นโยบายและแผน ระดับ 4	จำนวน	1 คน
5) นิติกร ระดับ 4	จำนวน	1 คน
6) เจ้าพนักงานธุรการ ระดับ 4	จำนวน	2 คน
7) จนท. บันทึกข้อมูล ระดับ 2	จำนวน	1 คน
8) จนท. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ระดับ 3	จำนวน	1 คน
9) จนท. บริหารงานทะเบียนและบัตร ระดับ 3	จำนวน	1 คน
10) เจ้าพนักงานทะเบียนและบัตร ระดับ 2	จำนวน	1 คน

9.2.2 กองคลัง จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

- 1) นักบริหารงานคลัง ระดับ 6 จำนวน 1 คน (หัวหน้ากองคลัง)
- 2) เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี ระดับ 3 จำนวน 1 คน
- 3) เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ระดับ 2 จำนวน 1 คน
- 4) เจ้าหน้าที่พัสดุ ระดับ 2 จำนวน 1 คน
- 5) เจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้ ระดับ 5 จำนวน 1 คน
- 6) นักวิชาการการเงินและบัญชี ระดับ 3 จำนวน 1 คน
- 7) เจ้าพนักงานพัสดุ ระดับ 2 จำนวน 1 คน
- 8) เจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ ระดับ 3 จำนวน 1 คน

9.2.3 กองช่าง จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

- 1) นักบริหารงานช่าง ระดับ 6 จำนวน 1 คน (หัวหน้ากองช่าง)
- 2) วิศวกรโยธา ระดับ 5 จำนวน 1 คน
- 3) นายช่างโยธา ระดับ 3 จำนวน 1 คน
- 4) นายช่างโยธา ระดับ 2 จำนวน 1 คน
- 5) เจ้าพนักงานธุรการ ระดับ 3 จำนวน 1 คน

9.2.4 กองการศึกษา จำนวน 2 คน ประกอบด้วย

- 1) นักบริหารการศึกษา ระดับ 6 จำนวน 1 คน (หัวหน้ากองการศึกษา)
- 2) นักวิชาการศึกษา ระดับ 4 จำนวน 1 คน

9.2.5 กองสวัสดิการสังคม จำนวน 2 คน ประกอบด้วย

- 1) นักพัฒนาชุมชน ระดับ 4 จำนวน 1 คน
- 2) เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน ระดับ 3 จำนวน 1 คน

9.2.6 กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 คน ประกอบด้วย

- 1) นักบริหารงานสาธารณสุข ระดับ 6 จำนวน 1 คน
- 2) นักวิชาการสุขาภิบาล ระดับ 5 จำนวน 1 คน

9.2.7 ลูกจ้างประจำ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย

- พนักงานสูบน้ำ จำนวน 2 คน

9.2.8 พนักงานจ้างตามภารกิจ จำนวน 35 คน ประกอบด้วย

- 1) ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 19 คน
- 2) ผู้ช่วย จนท.วิเคราะห์นโยบายและแผน จำนวน 1 คน

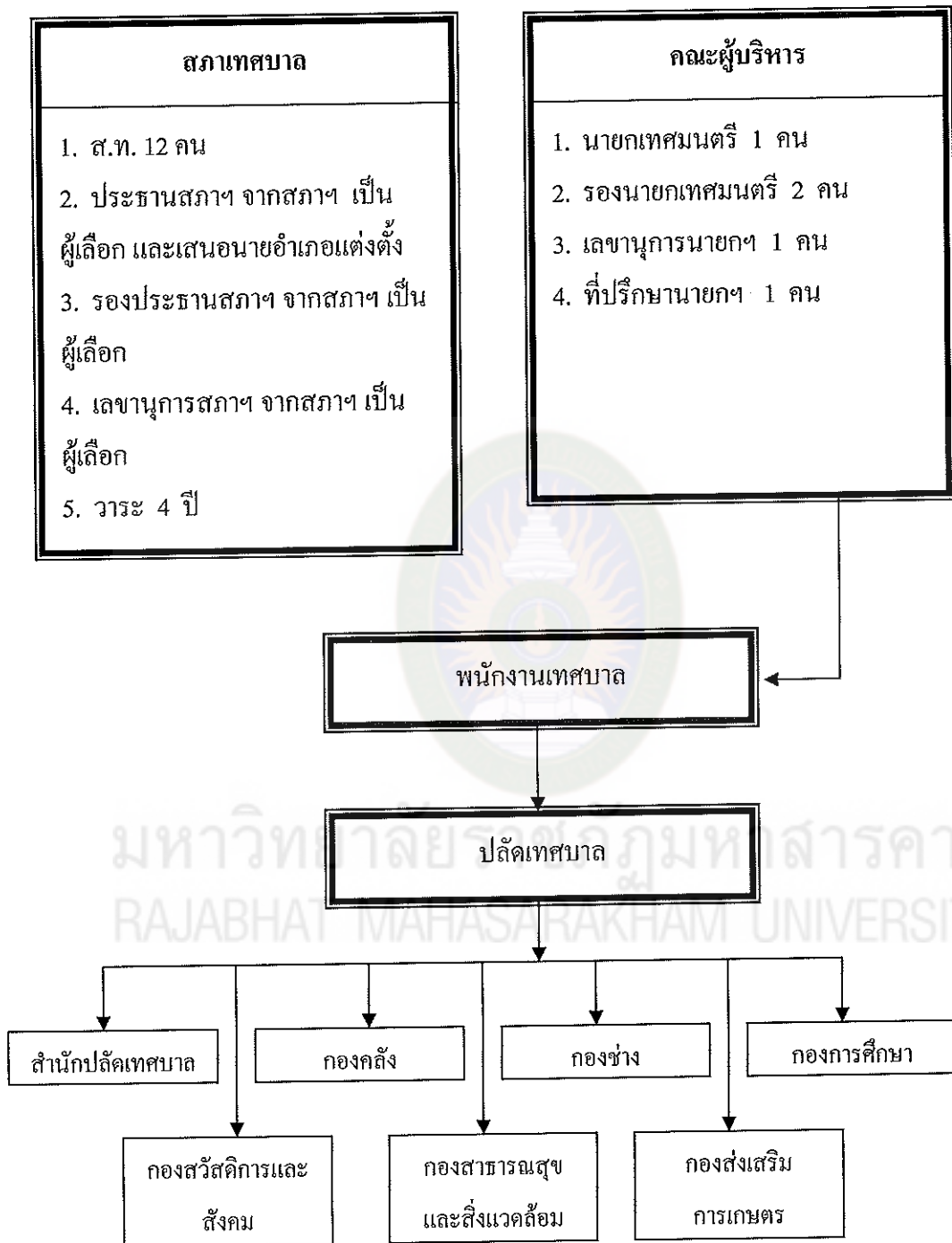
3) ผู้ช่วยนายช่างไฟฟ้า	จำนวน 1 คน
4) ผู้ช่วยนักวิชาการศึกษา	จำนวน 1 คน
5) ผู้ช่วยเจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน	จำนวน 1 คน
6) ผู้ช่วยนายช่างโยธา	จำนวน 1 คน
7) พนักงานขับรถยนต์ (รถขนขยะ)	จำนวน 2 คน
8) พนักงานขับรถยนต์	จำนวน 2 คน
9) พนักงานสูบน้ำ	จำนวน 1 คน
10) ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้	จำนวน 1 คน
11) ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัสดุ	จำนวน 1 คน
12) ผู้ช่วยวิศวกรเครื่องกล	จำนวน 1 คน
13) ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ป้องกันฯ	จำนวน 1 คน
14) ผู้ช่วย จพง.การเงินและบัญชี	จำนวน 1 คน
15) ผู้ช่วยนักวิชาการเกษตร	จำนวน 1 คน

9.2.9 พนักงานจ้างทั่วไป จำนวน 9 คน

- 1) พนักงานจ้างทั่วไป (ประจำสำนักปลัด) จำนวน 3 คน
- 2) พนักงานจ้างทั่วไป (ประจำกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม)

จำนวน 6 คน

10. โครงสร้างการบริหาร

แผนภาพที่ 1 โครงสร้างการบริหาร

ตารางที่ 9 ข้อมูลศักยภาพด้านภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

ลำดับ	ศักยภาพ	ที่ตั้ง	การใช้ศักยภาพ (ปัจจุบัน)	โอกาสในการ พัฒนา
1	พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ	ทุกหมู่บ้าน	1. ปลูกข้าวปลอด สารพิษ 2. ปุ๋ยชีวภาพ	ผลิตข้าวปลอด สารพิษจำหน่าย

10. ภารกิจของเทศบาล

เทศบาลตำบลขามเรียง ได้กำหนดภารกิจอำนาจหน้าที่ของเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 และตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอำนาจหน้าที่ที่เทศบาลจะเข้าไปแก้ไขปัญหา จะตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด นโยบายของรัฐและนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น โดยภารกิจของเทศบาลจะกำหนด ดังนี้ (เทศบาลตำบลขามเรียง. 2554 : 30)

10.1 นโยบายด้านการศึกษา คณะผู้บริหารมีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาคนในฐานะเป็นจุดศูนย์กลางของการศึกษาทั้งปวง โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงการรับ การถ่ายโอนการศึกษาให้การสนับสนุนอุปกรณ์ และเทคโนโลยีการศึกษาที่ทันสมัย เพื่อให้ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่น โดยดำเนินการ

10.1.1 จัดการศึกษาส่งเสริมการสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและ ระดับปฐมวัย

10.1.2 ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

10.1.3 ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

10.1.4 ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ

10.1.5 สร้างศูนย์กลางการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนการจัด

การศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งวิถุชุมชน

10.2 นโยบายการพัฒนาด้านการกีฬาและนันทนาการ ส่งเสริมและพัฒนากีฬา เพื่อสุขภาพอนามัยโดยดำเนินการ

10.2.1 ส่งเสริมให้มีกีฬาขั้นพื้นฐาน เพื่อสุขภาพ เพื่อมวลชน เพื่อการแข่งขันออกกำลังกาย และที่จัดแข่งขันกีฬา

10.2.2 ส่งเสริมให้มีการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านเพื่อความสนุกสนาน และความสามัคคีในชุมชน

10.2.3 ส่งเสริม และสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างสนามกีฬา ลานกีฬา เพื่อออกกำลังกายให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน

10.2.4 ดำเนินการก่อสร้างโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งสวนสาธารณะ

10.3 นโยบายด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริม และพัฒนาอุตสาหกรรมในครัวเรือนให้สามารถทำรายได้ควบคู่ไปกับการดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจัดทำแผนงานอื่นๆ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

10.3.1 สนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ ให้เข้มแข็ง มีเงินทุนและจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มได้

10.3.2 สนับสนุนการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติให้ สะอาด สวยงามเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว

10.3.3 ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ทำให้ผู้มาเยี่ยมชมเยือนตำบล ขามเรียง จำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยการจัดประชุม อบรม โดยประสานวิทยากรมีความรู้ความสามารถจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

10.3.4 จัดการแข่งขันกีฬาระดับจังหวัด โดยร่วมมือกับจังหวัดมหาสารคาม และ องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดมหาสารคาม

10.4 นโยบายส่งเสริมอาชีพเกษตรกรกรรม การพัฒนาศักยภาพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกร รายได้ดีขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิต ส่งเสริมการพัฒนาการแปรรูปผลผลิต และยกระดับสินค้าเกษตรให้สูงขึ้น โดยดำเนินการ

10.4.1 พัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิต

10.4.2 ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ และ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

10.4.3 ส่งเสริมโครงการผลิตภาคเกษตร โดยส่งเสริมให้มีโรงงานปุ๋ยชีวภาพ พร้อมกับตั้งงบประมาณให้การสนับสนุน

10.4.4 ส่งเสริมการทำเกษตรปลอดสารพิษ (เกษตรอินทรีย์)

10.4.5 นโยบายส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน

10.5 นโยบายส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน

10.5.1 ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือนให้ได้มาตรฐาน

10.5.2 ส่งเสริม และสนับสนุนการลงทุนในอาชีพหัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน

10.5.3 ส่งเสริมการตลาดให้สามารถรองรับและจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม

10.6 นโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาเครือข่ายการคมนาคมขนส่งทางบกให้ทั่วถึงพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และอุปโภคบริโภคให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ทั้งในยามปกติ และฤดูแล้ง โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

10.6.1 พัฒนาปรับปรุง และขยายเครือข่ายเส้นทางระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน ถนนเพื่อการเกษตร เพื่อใช้สัญจร และขนส่งได้สะดวก และปลอดภัย

10.6.2 จัดหาน้ำให้เพียงพอสำหรับการเกษตร และการอุปโภคบริโภคด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำ และแหล่งน้ำธรรมชาติ รวมทั้งพัฒนาระบบชลประทาน โครงการขยายแนวคลองส่งน้ำให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน รวมถึงการปรับปรุงระบบการบริหารการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

10.6.3 ดำเนินการวาง และจัดทำผังเมืองรวม ขณะนี้เทศบาลตำบลขามเรียง และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าขอนยาง มอบหมายให้สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง ดำเนินการจัดทำผังเมืองรวมให้ โดยเทศบาลตำบลขามเรียง และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าขอนยาง ออกค่าใช้จ่ายคนละครึ่ง

10.7 นโยบายด้านสาธารณสุข ส่งเสริมสนับสนุนการปรับปรุงบริการสาธารณสุขให้ทั่วถึง โดยเน้นที่ระบบในการป้องกัน โรคภัยไข้เจ็บ และส่งเสริมสุขอนามัยที่ดีแก่ประชาชน โดยดำเนินการ ดังนี้

10.7.1 ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง และการดูแลสุขภาพด้วยตนเองแก่ประชาชน

10.7.2 ส่งเสริมสนับสนุนการขยายงานสาธารณสุขมูลฐาน

10.7.4 สนับสนุนการดำเนินงานด้านอาหารปลอดภัย

10.8 นโยบายการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมสนับสนุนการสังคมสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมต่อ โดยดำเนินการ ดังนี้

10.8.1 ส่งเสริมการให้หญิง และชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน รวมทั้งขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และเด็ก

10.8.2 ส่งเสริมให้สตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และการเมือง

10.8.3 สนับสนุนการกวดขันการใช้แรงงาน และสวัสดิการของสตรี เพื่อมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ

10.8.4 ฝึกอบรม และเพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพแก่สตรีตามความเหมาะสมกับสภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

10.8.5 สนับสนุนให้มีการพัฒนาเด็กทั้งกายใจ และสติปัญญาในทางสร้างสรรค์ และ ดึงมาให้เป็นกำลังที่สำคัญของชาติ

10.8.6 ส่งเสริมการดูแลการสังคมสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนชรา และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถอยู่ในสังคมได้ตามปกติ

10.9 นโยบายการพัฒนาด้านการเมืองการปกครอง เทิดทูน และรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการ รวมทั้งจะบริหารราชการให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดมั่นในหลักการที่ถูกต้อง ตลอดจนจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้เกิดความสุข ความเจริญแก่ประชาชน โดยดำเนินการ

10.9.1 ส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชน องค์กรเอกชน ส่วนราชการ และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในระบอบประชาธิปไตยรวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินชีวิตตามครรลองระบอบประชาธิปไตย

10.9.2 บริหารราชการเทศบาลตำบลขามเรียง ให้ทันสมัยมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

10.9.3 สนับสนุนกิจกรรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อปพร. ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน และเป็นพลังแผ่นดินต่อต้านยาเสพติด

10.9.4 จัดหน่วยบริการประชาชนเคลื่อนที่ เพื่อรับทราบปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

10.9.5 จัดฝึกอบรม และศึกษาดูงานให้กับสมาชิกสภาเทศบาลตำบล และบุคลากรขององค์การเทศบาลตำบล

10.9.6 จัดหาเครื่องมือ และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันที่

10.10 นโยบายอนุรักษ์พัฒนา ส่งเสริมการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ศาสนา โบราณสถาน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นทุนทางสังคม และวัฒนธรรมอันล้ำค่าของสังคมอีสาน โดยดำเนินการ

10.10.1 ทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ให้มีการสืบทอด และพัฒนาอย่างยั่งยืน

10.10.2 บูรณาการศาสนา ศิลปวัฒนธรรมสู่ประชาชน และชุมชน

10.10.3 การบริการทางสังคม ระดับชุมชน ท้องถิ่น ให้เข้มแข็งด้วยมิติทางศาสนา และวัฒนธรรม

10.10.4 บูรณาการความร่วมมือ ในการบริหารจัดการองค์ความรู้ทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนตำบลขามเรียง

10.10.5 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน

10.11 นโยบายการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น โดยอาศัยพลังภาคีภาคประชาชน องค์กรเอกชน ส่วนราชการ ร่วมในการจัดการ โดยดำเนินการ

10.11.1 ส่งเสริม และฟื้นฟูพื้นที่ป่าให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น เพื่อให้ป่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ให้ความร่มรื่นแก่ชุมชน รวมทั้งการปลูกไม้เศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน

10.11.2 จัดหารถขนขยะ ถึงขยะ ให้เพียงพอต่อชุมชน

10.11.3 จัดทำฐานข้อมูล เพื่อบริการการจัดเก็บ และการจัดขยะมูลฝอย
สิ่งปฏิกูล

10.11.4 จัดทำฐานข้อมูลน้ำเสียและแผนแม่บทการบำบัดน้ำเสีย รวมถึงการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาโดยการจัดทำผังเมืองรวมให้แล้วเสร็จสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ภารกิจเทศบาลตำบลขามเรียง คือ ปรับปรุง และพัฒนาระบบสาธารณสุข โภค ให้ได้มาตรฐาน และเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองของท้องถิ่น ปรับปรุง และพัฒนาการศึกษา การสาธารณสุข ตลอดจนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมการผลิตสินค้า ผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร โดยใช้เกษตรกรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนในการผลิต ส่งเสริม ปรับปรุง และพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์การ ตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่น สนับสนุนส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ การสร้างอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว พัฒนา การคมนาคมมีความสะดวก และรวดเร็วประชาชนในท้องถิ่นได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึงประชาชนมีอาชีพ และรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และเพื่อการเกษตร มีเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นประชาชนได้รับการศึกษาตามเกณฑ์อย่างทั่วถึงผู้ด้อยโอกาสทางสังคม คนยากจน ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ติดเชื้อเอชไอวีได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ และการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเพิ่มช่องทาง และโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในท้องถิ่นส่งเสริม สร้างจิตสำนึกของประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสร้างหลักประกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในท้องถิ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีความสอดคล้องกับหัวข้อที่ศึกษา เพื่อนำมาพิจารณาประกอบการศึกษา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมี ดังนี้

สุชาติพิทย์ ฉั่วสกุล (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น เฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มี เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และพื้นฐานทางการเมืองของครอบครัวแตกต่างกัน จะมีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมืองการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

การดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน

ฤทัยรัตน์ กาทิ่ง (2543) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมากกว่าประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 พบว่า ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังที่เคยมีผู้ศึกษาไว้มากมายในนานาประเทศ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ผู้ชายมักมีส่วนร่วมมากกว่าผู้หญิง

พรเทพ คันทะพรม (2550) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการศึกษาเพศแตกต่างกันพบว่า โดยรวมแตกต่างกัน อายุและอาชีพแตกต่างกัน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน

เพ็ญศรี วุฒินวงศ์ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลทาบลาตุด อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทาบลาตุด ปรากฏว่าตัวแปรอิสระ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ไม่เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองขององค์การบริหารส่วนตำบลทาบลาตุด ทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบเป็นทางการและรูปแบบไม่เป็นทางการ

บุญชัย คนใจบุญ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนระดับท้องถิ่น ในเขตเทศบาล ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนระดับท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม 3 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเลือกตัวแทน การมีส่วนร่วมในตำแหน่งต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย พบว่า การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งตัวแทน และการมีส่วนร่วมในตำแหน่งต่างๆ

ณัฐรุจา ตันนารัตน์ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ประชาชนโดยรวมและจำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษาเห็นว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยประชาชนในเขตตำบลโพธิ์ชัยที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลโพธิ์ชัยโดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ($p > .05$) แต่มีประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลโพธิ์ชัย โดยรวมและเฉพาะด้านการประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อัมฤตา สารธิวงศ์ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่หลังการรัฐประหาร วันที่ 19 กันยายน 2549 ถึง พ.ศ. 2551 พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองบ้างบางครั้งตาม โอกาส และตามความสะดวกของนักศึกษา และคณะที่นักศึกษาได้ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน, อาชีพของบิดา, ประสบการณ์การเป็นผู้นำ, ช่องทางการรับรู้ข่าวสาร และคุณสมบัติของผู้ลงสมัครเลือกตั้งที่นักศึกษาพิจารณา มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พิพัฒน์ มนต์เสวี (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าประโยชน์ของการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นทำให้ประชาชนสามารถเลือกนายกเทศมนตรีได้ตามความต้องการ ระบบการทำงานของผู้บริหารมีเสถียรภาพมากขึ้นตั้งแต่เดิมการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยอ้อมจะใช้เสียงข้างมากจากสมาชิกสภาเทศบาลเป็นตัวกำหนดในการเลือกนายกเทศมนตรีจากการเลือกตั้งในครั้งที่ผ่านๆมา ตั้งแต่ได้รับการยกฐานะให้เป็นเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนามีการแข่งขันทางการเมืองค่อนข้างสูงและที่ตามมา คือ มีการซื้อสิทธิขายเสียงกันอย่างกว้างขวาง มีการดำเนินการทุกรูปแบบที่จะต้องการให้ได้สมาชิกสภาเทศบาลที่จำนวนมากเพื่อทำให้กลุ่มของตนเองได้เข้าไปบริหารงานของเทศบาล นอกจากนี้การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีที่ผ่านมายังพบปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง

สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมอยู่

ในระดับน้อยที่สุด และรายค้าน้อยในระดับน้อยและน้อยที่สุด เรียงค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากมากไปหาน้อย คือ การเลือกตั้ง การมีกิจกรรมในกลุ่มการเมือง การแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่มผลประโยชน์ และการแสดงออกซึ่งความต้องการต่างๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ที่จำแนกตามเพศ และอายุไม่แตกต่างกันทางสถิติ เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา อาชีพ และถิ่นที่อยู่อาศัย มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 โดยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าระดับอนุปริญญาขึ้นไป อาชีพรับเกษตรกร/รับจ้างมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และประชากรหมู่ที่ 3 มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าประชากรหมู่ที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ได้แก่ เทศบาลควรมีการพัฒนาชุมชน ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบให้ดีขึ้นทุกๆ ด้าน เช่น การริเริ่มการดำเนินงาน การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินงาน การประมวลผลการดำเนินงาน โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย เทศบาลควรพัฒนาชุมชนโดยการทำความสะอาดทางเดินเท้าและถนนให้สะอาดมากยิ่งขึ้น ควรจัดให้มีที่พักโดยสารและรถประจำทางให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตเทศบาลให้ดูสวยงามเป็นเมืองน่าอยู่ให้เป็นที่ประทับใจของประชาชนที่เดินทางผ่านทางสัญจรไปมาเพื่อจะได้เป็นบ้านเมืองตัวอย่างแก่ชุมชนอื่นและเทศบาลควรช่วยเหลือเบี้ยยังชีพแก่คนพิการและคนชราอย่างทั่วถึงเพื่อคนเหล่านี้จะได้มีชีวิตที่ดีและดำรงชีวิตที่ดีขึ้นและดำรงชีวิตอย่างมีความสุขเหมือนคนปกติทั่วไป

สรายุทธ ทศช่วย (2553) ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสิม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสิม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งรองลงมาได้แก่ด้านการศึกษาตามข่าวสารทางการเมือง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการร่วมรณรงค์หาเสียง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสิม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมู่บ้านขนาดเล็กและหมู่บ้านขนาดกลาง ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสิม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

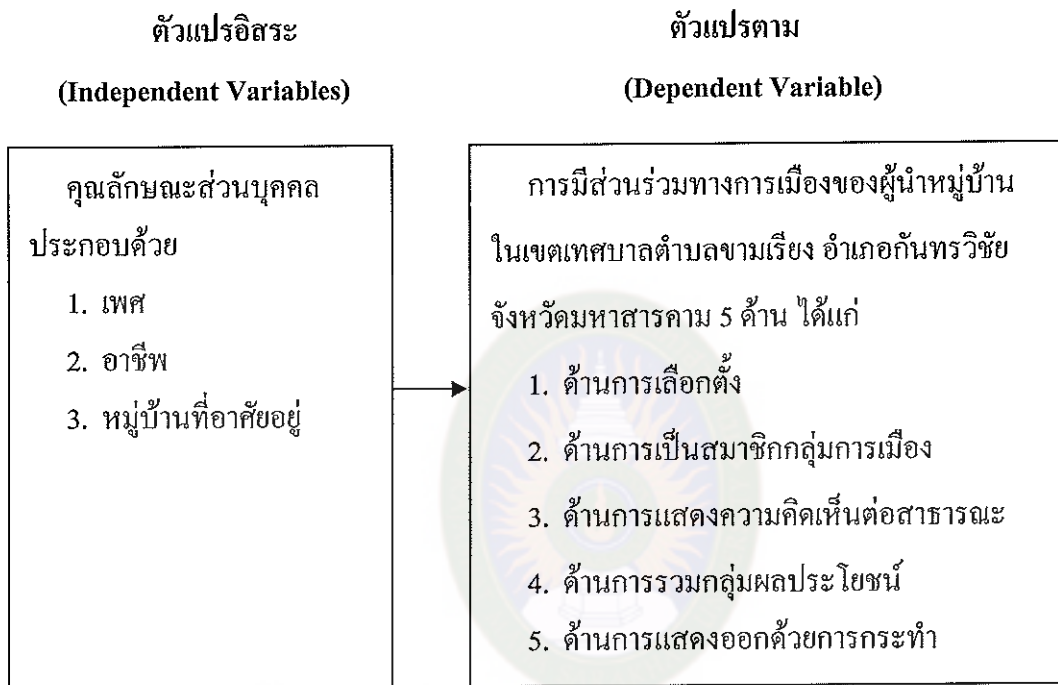
จากการทบทวนงานวิจัยต่างๆ ข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่างานวิจัยของนักวิจัยทุกท่านไม่ว่าจะเป็นคุณสุรชาติพย์ ฉั่วสกุล, คุณฤทัยรัตน์ กาถึง, คุณพรเทพ กันทะพรม, คุณเพ็ญศรี วุฒิวังศ์,

คุณบุญชัย คนใจบุญ, คุณณัฐรจา ตันนารัตน์, คุณลลิตาศักดิ์ พัฒนชัย และคุณสรายุทธ ทศช่วย ล้วนเป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคปัจจุบัน หรือเป็นงานวิจัยที่ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเห็นได้ว่าผลการศึกษาต่างๆ ชี้ให้เห็นว่า การ แสดงออกทางการเมืองของประชาชน อยู่ในระดับกลางเป็นส่วนมาก เช่น คุณพรเทพ คันทะ พรหม ศึกษาการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการดำเนินงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของ ผู้นำชุมชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัด มหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

คุณอัมฤตา สารธิวงศ์ ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย เชียงใหม่ หลังการรัฐประหาร วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2551 พบว่า การมีส่วนร่วม ทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่อยู่ในระดับปานกลาง และคุณสรายุทธ ทศช่วย ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน ตำบลหนองสิม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสิม อำเภอบรบือ จังหวัด มหาสารคาม โดยรวมมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำหมู่บ้าน ในเขตเทศบาลตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย